

”KOKO AJAN KUITENKI YRITTÄÄ HAKEE JONNEKKIN”

Työpajalla käyvien nuorten kokemuksia avoimilta työmarkkinoilta

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

syksy, 2018

Johannes Jahnukainen

Sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen ja johtaminen YAMK
Visamäki

Tekijä	Johannes Jahnukainen	Vuosi 2019
Työn nimi	”KOKO AJAN KUITENKIN YRITTÄÄ HAKEE JONNEKKIN” Työpajalla käyvien nuorten kokemuksia avoimilta työmarkkinoilta	
Työn ohjaaja /t	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin työpajalla käyvien nuorten kokemuksia avoimilta työmarkkinoilta. Työkokemukseni lastensuojelun sijaishuollossa on osoittanut, että työllistyminen erilaisista lähtökohdista ponnistaville nuorille on haastavaa eikä ammatillisen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneille nuorille ole tarjolla riittävästi vaihtoehtoja ja tukea. Aihe on ajankohtainen tilastojen valossa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, että maailmanlaajuisesti. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda kehittämissuositus uudelle nuorten työllistymistä tukevalle palvelulle ja vastata tutkimuskysymykseen; *Mitä työpajoilla käyvät nuoret kertovat työllistymisestä avoimille työmarkkinoille?*

Tässä laadullisessa tutkimuksessa aihetta lähestyttiin fenomenologishermeneuttisen perinteen mukaisesti. Opinnäytetyön aineisto kerättiin ryhmäkeskusteluihin, joihin osallistui 16 nuorta Kanta-Hämeen alueen työpajoista. Aineisto analysoitiin käyttäen kategorianalyysiä. Tutkimuksen tulokset paljastivat, että työpajoilla käyvien nuorten kokemukset avoimilta työmarkkinoilta liittyvät vahvasti työnantajaan ja työyhteisöön, nuorille tarjottaviin työllistymistä tukeviin palveluihin sekä työllistymisen esteisiin. Nuoret toivat keskusteluissa merkityksellisinä asioina esiin myös huonot kokemukset avoimilta työmarkkinoilta ja työllistymisen tai sen epäonnistumisen erilaiset vaikutukset nuorten elämään. Nuorilla on vahva halu työllistyä, he tiedostavat minkälaiseen työhön haluavat ja ymmärtävät oman aktiivisuutensa merkityksen haaveammatin saavuttamisessa.

Opinnäytetyö sisältää suunnitelman uudelta palvelulta, jossa nuorten lisäksi tukea annetaan myös työnantajalle ja työyhteisölle, sekä pyritään luomaan uudenlaisia tapoja tehdä työtä.

Avainsanat nuoret, työttömyys, työpajatoiminta, työmarkkinat
Sivut 42 sivua, joista liitteitä 2 sivua

Name of degree programme

Campus

Author

Johannes Jahnukainen

Year 2019

Subject

"ALL THE TIME HOWEVER, YOU TRY TO SEEK SOMETHING "
Young workshop participants's experiences in the open
labour market

Supervisors

Outi Välimaa

ABSTRACT

This thesis focused on young workshop participants and their experiences in finding employment in the open labour market. My career in child protection has shown that finding employment for young people with challenging background can be very difficult. When excluded from vocational education and labor market, the possibilities for these young people are very limited. The subject of this thesis is current from a statistical perspective in Finnish society and also globally. The aim was to create a new plan of service for supporting young people to find employment and seek answers to the research question; What young workshop participants has to say about finding employment in the open labor market?

This qualitative research approached the subject with a phenomenological and hermeneutic view. The data was collected from group discussions with 16 young workshop participants attending from Kanta-Häme region. The data was analyzed with a category analysis.

The results of the study show that the young workshop participants' experiences in finding employment from open labor market are related to employers and working environment, supporting services for young people and barriers that prevent young people to find employment. In the group discussions the participants also highlighted the negative experiences and the impacts on a young person. Young people have the desire to find employment and a clear vision of the suitable and inspiring job for them. They also understand their own role as an active individual when finding employment.

The thesis includes also a plan for a new service. In this service plan the support is offered also to employers and co-workers. The new service strives to create new possibilities to find employment.

Keywords

young people, unemployment, workshops, labour market

Pages

42 pages including appendices 2 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSEN TIETOPERUSTA	2
2.1	Nuoret vastaamassa yhteiskunnan odotuksiin	2
2.1.1	Tukkimetsään jo lapsena	2
2.1.2	Kuva raatamisesta siirtyy ylisukupolvisesti	5
2.1.3	Työ muuttuu – nuoret arvostavat merkityksellistä työtä.....	5
2.2	Nuorisotyöttömyys – maailmanlaajuinen kriisi	6
2.3	Välityömarkkinat työllisyyden ja työttömyyden rajapinnoilla	8
2.4	Työpajat valmentavat nuoria työmarkkinoille	8
2.5	Ammattilaisuuteen perustuva, pirstaloitunut palvelujärjestelmä.....	10
3	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	12
3.1	Nuorten kokemuksia työttömyydestä ja yhteiskunnallisesta osallisuudestaan	12
3.2	Sosiaalisten yrittäjien kokemuksia pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämisestä	12
3.3	Työpajatoiminnan vaikuttavuus ja arviointi.....	13
3.4	Nuorten tarpeet ja niiden tunnistaminen palvelujärjestelmässä	14
4	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	15
4.1	Laadullinen tutkimus ja fenomenologishermeneuttinen lähestymistapa	16
4.2	Tutkimusmenetelmät	17
4.2.1	Aineiston hankinta.....	18
4.2.2	Aineiston analyysi	20
4.2.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	21
5	TULOKSET.....	22
5.1	Työnantaja ja työyhteisö	23
5.1.1	Kuulunko mä tähän porukkaan?	24
5.1.2	Miten paljon uskallat antaa itsestäs?.....	24
5.1.3	Mikä on se todellinen syy?	25
5.2	Palvelut.....	26
5.2.1	Työpajalle on helppo tulla	26
5.2.2	Työkkäristä se alkaa.....	26
5.2.3	Kela, sossu ja erilaiset hankkeet.....	27
5.3	Työllistymisen esteet.....	28
5.3.1	Lyhyet työsuhteet.....	28
5.3.2	Kokemuksen puute on se suurin kompastuskivi	28
5.3.3	Omat henkilökohtaiset haasteet ja rajotteet.....	29
5.4	Huonot kokemukset – jatkuva painostus työnhakuun stressaa ja usko omiin kykyihin horjuu	29
5.5	Vaikutukset nuoreen	31
5.5.1	Menee paremmin	31
5.5.2	Jää kotiin	31

5.6	Unelmatyö – kiinnostava, joustava ja riittävästi ohjausta	32
5.7	Oman toiminnan merkitys – positiivinen asenne ja oma-aloitteisuus.	33
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
7	POHDINTA.....	36
	LÄHTEET	40

Liitteet

Liite 1	Nuorten mobiilialustalle listaamat ajatukset ennen ryhmäkeskusteluiden aloittamista
Liite 2	Business model canvas uudesta nuorten työllistymisen tuen palvelusta

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin työpajalla käyvien nuorten näkemyksiä ja kokemuksia heidän työllistymisestään avoimille työmarkkinoille ja tarkasteltiin vaikeasti työllistyvien nuorten asemaa yhteiskunnassa nuorten omasta näkökulmasta. Työttömyys ja erityisesti nuorten haasteet työllistymisessä ovat teemoja, jotka esiintyvät tasaisin väliajoin julkisessa keskustelussa ja sisäpolitiikan painopisteinä. Sosiaali- ja terveystalouden viime vuosina ravisuttanut muutostarve, politiikassa paljon puitu aktiivimalli vaikutuksineen ja yhä trendikkäämmäksi käyvä keskustelu tulevaisuuden ennakoinnista ja työn muutoksesta tekevät opinnäytetyöni aiheen varsin ajankohtaiseksi.

Kiinnostukseni aiheeseen kumpuaa taustastani lastensuojelutyössä. Olen kymmenen vuoden ajan päässyt seuraamaan lasten ja nuorten kehitystä ja siirtymistä aikuisuuteen. Työllistyminen erilaisista lähtökohdista ponnistaville nuorille on haastavaa eikä ammatillisen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneille nuorille ole tarjolla riittävästi vaihtoehtoja ja tukea. Monet nuorista päätyvät työpajatoimintaan, joka monille onkin erittäin sopiva vaihtoehto. Halusin kuitenkin kartoittaa työpajalla käyvien nuorten kokemuksia erityisesti työllistymisestään avoimille työmarkkinoille, sekä tarkastella voisiko välityömarkkinoilla olla tila ja tarve uudentalaiselle nuorten työllisyyttä tukevalle palvelukokonaisuudelle.

Työurani sijoittuu lastensuojeluun ja sen toimintaympäristöihin, mutta ilmiöt työmarkkinoilla sekä erilaiset nuorten työllistymistä tukevat palvelut ovat olleet kiinnostukseni kohteina opintojeni kautta. Aiemmin olen perehtynyt välityömarkkinoihin ja selvittänyt sosiaalisten yritysten yrittäjien kokemuksia vaikeasti työllistyvien nuorten työllistämistä. Kokemukset nuorista olivat pääosin positiivisia, mutta työllistämiseen liittyvät prosessit ja byrokratia koettiin raskaana.

Tähän opinnäytetyöhön olen halunnut kytkeä vahvasti mukaan kehittämisenäkökulman, jonka merkitystä tutkimuksen aineiston hankintavaiheessa olen korostanut myös informanteina olleille nuorille. Nuorten kokemustiedon muodostamasta aineistosta saatuja tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää uudentalaisen palvelukokonaisuuden suunnittelussa. Opinnäytetyön tavoitteena onkin luoda kehittämissuositus uudelle nuorten työllistymistä tukevalle palvelulle ja vastata tutkimuskysymykseen; *Mitä työpajoilla käyvät nuoret kertovat työllistymisestä avoimille työmarkkinoille?*

Opinnäytetyöni kannalta keskeisiä käsitteitä ja ilmiöitä ovat nuoriso ja heidän asemansa yhteiskunnassa yleisesti ja työntekijöinä sekä työpajatoiminta nuorten työllistymistä tukevana toimintamuotona.

Tarkastelen nuorisoa ja työntekoa yhteiskunnassamme historiassa ja tuon lähempään tarkasteluun myös nuorisotyöttömyyttä vastaan kehitettyjä toimintamuotoja kuten työpajatoiminnan ja sen roolin välityömarkkinoilla. Esittelen keskeisimpiä aihetta käsitteleviä aikaisempia tutkimuksia ja kirjallisuutta. Käsitteiden ja tietoperustan avaamisen jälkeen raportissa esitellään tässä opinnäytetyössä käytetyt menetelmät ja aineisto. Raportin lopussa käyn läpi tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä, ja esittelen niiden pohjalta laaditun kehittämissuosituksen.

2 TUTKIMUKSEN TIETOPERUSTA

Nuoriso on keskeisen roolinsa vuoksi yhteiskunnassa ollut tutkimuksen kohteena aina. Jokaisella sukupolvella on oma käsityksensä ja huolensa nuorista ja nämä heijastuvat kulloisenkin aikakauden tutkimusnäkökulmiin. Tässä osiossa tarkastelen opinnäytetyöni kannalta keskeisiä käsitteitä ja ilmiöitä teoretiedon ja aikaisempien tutkimuksien valossa. Käyn läpi nuorison asemaa yhteiskunnassa ja yleistä suhtautumista nuoriin sekä taustalla vaikuttavia tekijöitä. Tarkastelen myös nuorisotyöttömyyttä ilmiönä, sekä toimia, joita sen kitkemiseksi on kehitetty.

2.1 Nuoret vastaamassa yhteiskunnan odotuksiin

Nuoret ja nuoriso on lähes poikkeuksetta maanosasta ja valtiosta riippumatta hyvin keskeinen osa yhteiskuntaa. Nuoret ovat näkyvästi esillä ja merkittävässä roolissa yhteiskunnan eri alueilla. He muodostavat omia yhteisöjään ja ovat kytköksissä moniin erilaisiin yhteiskunnan osiin. Talouden, markkinoiden ja palveluiden näkökulmasta nuoret ovat myös merkittävässä roolissa niiden käyttäjinä ja tulevaisuudessa myös tuottajina. Onkin tärkeää ennakoida tulevaisuuden ilmiöitä ja liikehdintää yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta tutkimalla ja vaikuttamalla juuri nuorison asenteisiin ja hyvinvointiin.

Yhteiskunnalla ja muulla yhteisöllä on tiettyjä odotuksia ja vaatimuksia nuoria kohtaan. Suhtautuminen nuorisoon on kirjavaa ja keskustelu nuorista usein kovin latautunutta. Ymmärtääksemme yhteiskunnan suhtautumista nuoriinsa tänä päivänä, on meidän tarkasteltava nuorison historiaa. Se, miten ja millainen nuoruus on eletty ennen, luo pohjaa asenteille nyt. Asenteet näkyvät myös suhtautumisessa työhön.

2.1.1 Tutkimetsään jo lapsena

Muutaman vuosisadan takaisessa suomalaisessa, maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa perheet ovat olleet monilapsisia ja niiden elättämiseen on ollut pakko tehdä valtava määrä työtä. Lapsuus ja nuoruus ovat

elämänvaiheina olleet hyvin erilaisia, kuin nykypäivänä. Suuret muutokset kuten sodat, teollistuminen ja kaupungistuminen ovat ravisuttaneet totuttuja normeja yhteiskunnassa ja luoneet mahdollisuuksia muutokselle. Näiden muutosten keskellä perhe-elämä ja nuoruus ovat muovautuneet yhä uudelleen yhteiskuntaan sopiviksi.

1800-luvun talonpoikaisessa suomessa vanhempien kunnioitus ja käskyjen kyseenalaistamaton totteleminen olivat lapsille itsestäänselvyyksiä. Väkivaltainen kuritus piti tästä osaltaan huolen. Lapset ja nuoret eivät myöskään saaneet puuttua aikuisten keskusteluihin omatoimisesti. Vastata sai, kun kysyttiin ja puhuteltaessa oli tapana teitillä. Työtä tehtiin jo varhain joko oman perheen kotiaskareiden parissa tai lähetettynä toisen talon palvelukseen. Aikuisten ja vanhemman nuorison ollessa työssä, jäi nuorempien nuorten tehtäväksi lastenhoito kotona. Varsinaista lapsuutta ei käsitetty olevan olemassa ihmisten silloisessa kokemusmaailmassa. (Waris, 2003, 109, s. 111-112) Vaatimukset työntekoon ja siinä tarvittaviin ominaisuuksiin ja taitoihin tulivat siis selkeästi jokapäiväisen toimeentulon turvaamisen kautta, mutta myös muun yhteisön odotusten täyttämisen ja arvostuksen saavuttamisen myötä. Tyttöjä saatettiin pelotella miehettä jäämisellä, mikäli töitään ei hoida kunnolla. Työn laatu ja kädenjälki toimivatkin eräänlaisina mittareina yleisessä arvostuksessa. Näillä oli suuri merkitys avioliiton solmimisen kannalta. (Markkola, 2003, s. 133)

1900-luvulle saavuttaessa oli yhteiskunta muuttunut teollistumisen myötä. Myös työ oli muuttunut ja sen vaatimukset erilaisia. Koulua käytiin, mutta ennemmin tai myöhemmin työt kutsuivat tukkimetsässä, tehtaassa tai kauppa-apulaisena. Myös työttömyyttä esiintyi 1900-luvun alkupuolella ja toimenpiteisiin ryhdyttiin jatko-opetuksen järjestämiseksi ja joutilaisuuden poistamiseksi. Toimettomuuskaudet nähtiin vaaraksi lapsen kehitykselle. (Rahikainen, 2003, s. 162, 166) Sotavuosien aikana rintama satoi työikäiset miehet ja tehtäisiin tarvittiin entistä enemmän nuoria. Maanpuolustushengessä myös pienemmät lapset ahkeroivat apulaisina erilaisissa töissä. Kansakunnan eteen tehtävä työ oli ihannoitua ja erilaiset työpalvelut ja työpalveluleirit kasvattivat suosiotaan. Vaihtoehtona työpalveluleirille oli kurileiri. (Rahikainen, 2003, s. 171-174)

Sodan jälkeisen ajan suuret ikäluokat kohtasivat työllistymisessään uudenlaisia haasteita. Myös nuorison asenteet ja oman tahdon ilmaiseminen muuttuivat. Nuoret naiset halusivat maatalojen tarjoamien töiden sijasta lähteä kaupunkeihin esimerkiksi kotiapulaiseksi. Huoli kaikkien saamisesta koulutukseen ja työhön oli suurten ikäluokkien kohdalla suuri ja toimenpiteet huolen poistamiseksi olivat ylimitoitettuja. Taloudellinen kasvu ja mahdollisuudet lähteä esimerkiksi naapurimaahan Ruotsiin töihin turvasivat työn yhä useammalle. Erilaiset nuorisotyöväilytykseen ja ammatinvalinnanohjaukseen perustetut organisaatiot yrittivät edesauttaa nuorten sijoittumista työelämään. Virkailijat arvostelivat työhön haluavien nuorten ulkonäköä ja käytöstä. Sillä, mitä reaktioita hakija oli virkailijassa herättänyt ulkoisella

olemuksellaan, oli suuri merkitys saatavien lisäpisteiden kannalta. (Rahikainen, 2003, s. 176-178)

Suomen historiassa esiintyneet pula- ja lamakaudet ovat koetelleet kansakuntaa tuntuvasti. Taloudellisen niukkuuden ja nälän ohella työn puutteen sosiaaliset vaikutukset ovat huolettaneet päättäjiä. Vuonna 1934 tehdyn selvityksen mukaan nuoria, alle 25-vuotiaita työttömiä on ollut 15 500. Joutilaisuutta ja sen vaikutuksia pelättiin. Todellisuudessa työttömien määrä on ollut suurempi, sillä kaikki työttömät nuoret eivät ilmoittautuneet kortistoon. Ratkaisuna työllisyysongelmaan tuolloin perustettiin työsiirtoloita. Elämä siirtoloissa oli sotilaallista ja niihin pääsy koskikin vain miespuolisia nuoria. Nuoriso oli epäonnistunut täyttämään vanhempien ja viranomaisten odotukset. Ajan vietto kaduilla nuorisoporukoissa oli täysin tuomittavaa. Ahkeruutta ja työntekoa korostava yhteiskunta ei suvainnut. Tosiasiassa pieniä ansioita kyllä hankittiin, mutta niissä liikuttiin laillisuuden rajoilla. Tämän seurauksena esimerkiksi poikakodit täyttyivät epämääräisillä pienillä töillä itsensä työllistäneistä tehneistä nuorista. Työttömyyttä yritettiin ratkaista samoin keinoin, kuin pahantapaisuutta. Nuoret työttömät oli saatava kontrollin alle. (Kaarninen, 2003, s. 231-234)

Tämä tiivis katsaus Suomen nuorison historiaan työn ja yhteiskunnallisen aseman näkökulmasta antaa meille mahdollisuuden ymmärtää suhtautumista ja asenteita nuoriin ja heidän työllistymiseensä nykypäivänä. Työn teko ja ahkeruus on hyve, johon jokaisen tulee pyrkiä. Työttömyys on ennen kaikkea nähty joutilaisuutta tuottavana ongelmana, joka on ratkaistu järjestämällä mitä tahansa työtä. Nykypäivän lasten ja nuorten ongelmia ratkaistaessa on hyvä pohtia, kuinka pitkälle olemme päässeet siitä kulttuurista, jossa lapset ja nuoret eivät saaneet osallistua keskusteluun, kuin kysyttäessä. Myös nykypäivän työttömyyteen liittyvissä toimenpiteissä ja arvomaailmassa on mahdollista havaita kaikuja menneiden aikojen ajattelumalleista. Työsiirtolat olivat hyvä esimerkki siitä, että työtä järjestettiin vain jonkinlaisen työn tekemisen mahdollistamiseksi. Sillä vältettiin toimeettomana oleminen, mutta se ei ratkaissut kaikkia työttömyyteen liittyviä ongelmia. Ammatinvalinnan ohjauksen virkailijan tekemät havainnot ja tulkinnat nuoren sopivuudesta työhön kuvaavat hyvin työllistämisen yksisuuntaista vuoropuhelua.

Ahkeruus ja halu tehdä työtä ovat edelleen arvostettuja asioita ja korkeaan työllisyysprosenttiin tulee toki pyrkiä yhteiskunnassa. Työ tuottaa ihmiselle taloudellisen hyvän lisäksi monenlaisia myönteisiä vaikutuksia elämän eri alueille. Vanhat kaiut historiasta muokkaavat asenteitamme kuitenkin liian kapeakatseisiksi ja sulkevat silmät liian monilta mahdollisuuksilta työn tekemisen kehittymiseltä ja muutokselta. Uudenlaiset työn muodot ja tavat tehdä työtä ansaitsevat päästä tasavertaiseen tarkasteluun ja arvostukseen.

2.1.2 Kuva raatamisesta siirtyy ylisukupolvisesti

Nykynuorisomme kamppailee ennakkoluulojen ja odotusten sävyttämässä yhteiskunnassa myös työmarkkinoiden ja työllistymisen suhteen. Vanhemmat sukupolvet kantavat mukanaan suhtautumista työhön, joka on opittu vuosikymmeniä sitten. Tämän nyky-yhteiskuntaan ajoittain kehnosti istuvan työ-suhteensa he yrittävät iskostaa myös nuorisoomme.

Työ nähdään vanhemman sukupolven mukaan raatamisena, joka on sisällöltään varsin köyhää. Työn odotetaan olevan raskasta. Taustalla käsityksissä on ylisukupolvinen kokemus riippuvuudesta vapautumisesta työn avulla, sekä kotona opitut käsitykset pärjäämisestä ja näyttämisestä. Kun menemme ajassa riittävästi taaksepäin, oli pärjäämisen vaihtoehtona huutolaisuus. (Siltala, 2013, s. 176) Yhteiskunnan hatarampi turvaverkko ja elämän epävarmuus ilman työtä ovat aiheuttaneet menneille sukupolville kokemuksia, jotka nyt luovat pohjan työkeskeisyydelle ja asenteille. Valitettavasti nämä jyrkätkin asenteet lyövät kiilaa nuorison ja vanhemman väestön väliin, kun puhutaan työllistymisestä tai vaikkapa tavoitteiden asettamisesta omassa elämässään. Vanhemman sukupolven arvomaailma ei istu nuorisoon ongelmitta. Toki sekä nuorisosta, että vanhemmista sukupolvista löytyy myös poikkeuksia ja halua kehittää asioita yhteisen näkemyksen luomisen kautta. Liian moni nuori jää kuitenkin vaille mahdollisuutta kehittyä täyteen potentiaaliinsa työelämässä valitettavan yksipuolisten vaihtoehtojen ja kapeaksi asetettujen valmiiden muottien vuoksi.

Nuoret kokevat täysi-ikäisyyden tuovan mukanaan mahdollisuuksien sijaan paineen alla hermostunutta raatamista. Erityisesti tunnolliset nuoret kokevat paineet vahvana ja uupuminen jo peruskoulun jälkeen vaikuttaa heikentävästi työkykyyn. Suomalainen nuoriso kärsii kiireestä ja suorituspainesta erityisesti kypsyttä vaativien valintojen tekemisen vuoksi, eikä niinkään tehtävien määrän vuoksi. Kiire näyttäytyy sukupolvissa alaspäin kulkeutuvana ilmiönä. (Siltala, 2013, s. 178)

Mitä nuoret sitten haluavat työltään ja minkälaisia asioita he arvostavat? On väärin sanoa, että nuoret hyljeksisivät työtä. Työelämän vääränlaiset tavoitteet, sen tekemisen tahti ja siellä vallitseva ilmapiiri aiheuttavat nuorissa kielteisen reaktion. Työ, jossa ei olla muiden armoilla ja saa toteuttaa omia tavoitteitaan saa nuorilta suopeamman vastaanoton. Työn avulla ihmisen on mahdollista muuttua objektista subjektiksi ja tämä olisi syytä muistaa keskusteltaessa työstä ja asenteista sitä kohtaan. Ei ole oikein vaatia tulevia sukupolvia kärsimään työssään vain sillä perusteella, että edellisetkin sukupolvet kokivat sen. (Siltala, 2013, s. 207-208)

2.1.3 Työ muuttuu – nuoret arvostavat merkityksellistä työtä

Palkkatyön on ennakoitu muuttuvan tulevaisuudessa merkittävästi. Syytä työn muuttumiseen on monia, mutta merkittävässä roolissa tulee olemaan

yhä kasvava digitalisoituminen ja teknologian hyödyntäminen työssä sekä ilmastonmuutos. Työn muuttuminen tulee muovaamaan ja uudistamaan myös suhtautumistamme siihen. Asenteet ja arvot työn tekemiseen tulevat saamaan muutosvoimaa myös täysin ulkopuolisista, yhteiskuntaamme ravistavista ilmiöistä. Työn tehokkuus ja painopiste saavat uusia näkökulmia teknologiakehityksen ja digitalisaation kautta, kun taas työn ekologinen kestävyys nousee tarkasteluun ilmastokysymysten myötä. Taloudellisen (economical) ja ympäristönäkökulman (ecological) lisäksi on työn muutoksesta puhuttaessa nostettava esiin myös eettinen (ethical) näkökulma. Toimijat, jotka työmarkkinoilla osaavat rakentaa tulevaisuuden innovaationsa näiden kolmen ”e:n” varaan tulevat olemaan vahvoilla kilpailussa.

Dufva, Halonen, Kari, Koivisto, Koivisto & Myllyoja (2017, s. 10) käsittelevät hankeraportissaan työelämän tulevaisuuden näkymiä. He ovat analysoineet 86 suomalaisen työn tulevaisuutta yleisellä tasolla kuvaavaa raporttia ja havainnet keksi selkeää keskustelulinjaa; tuottavuus ja kilpailukyky kehitys sekä työn merkityksellisyys. Tuottavuus ja tehokkuus perustuvat paljolti teknologian tehokkaaseen hyödyntämiseen. Uudet organisaatiomuodot, työn merkityksellisyys ja esimerkiksi digitalisaation tuomat mahdollisuudet nähdään taloudellisesta näkökulmasta hyödyllisinä vain juuri tehokkuuden lisäämisessä.

Tutkijoiden keskuudessa on ajoittain kummasteltu ihmisten tarvetta tehdä kahdeksantuntisia työpäiviä, vaikka työn tuottavuus ja teollistuminen on vuosisatojen saatossa kasvanut räjähdysmäisesti. Teknologia levittäytyy kehittyessään yhä useammille aloille, ja tarve ihmisten tekemälle työlle vähenee. Onko ihmisten todella tarpeen työskennellä niin pitkiä päiviä, kuin ennen? Asenteet työn tuottamaan hyvinvointiin ja vaurauteen ovat kuitenkin vahvat. Ansiotyönyhteiskunnassa tulevaisuus ja hyvinvointi rakennetaan työn kautta. (Pulkka, 2018, s. 28-29)

2.2 Nuorisotyöttömyys – maailmanlaajuinen kriisi

Nuorisotyöttömyys on ilmiönä enemmän tai vähemmän ajankohtainen aina. Sen taustalla olevat syyt ja vaikutukset yhteiskuntaan ovat säännöllisin väliajoin julkisessa keskustelussa ja poliittisten toimenpiteiden kohteena.

Nuorisotyöttömyys ei ole ongelma vain Suomessa. Maailmanlaajuisesti voidaan puhua nuorisotyöttömyyteen liittyvästä kriisistä, joka pitää sisällään yli 75 miljoonaa työtä vailla olevaa nuorta. Riski joutua työttömäksi on kolme kertaa suurempi nuorilla, kuin aikuisilla ja monet Euroopan maat ovat sääätäneet lakeja nuorisotyöttömyyden kitkemiseksi. Syytä nuorisotyöttömyyteen on kuitenkin monia. Taustalla vaikuttaa markkinoiden kokonaiskysyntä, nuorten taidot ja koulutus, työmarkkinoiden sääntely ja vaadittava työkokemus.

Nuorisotyöttömyyden torjumisessa on pystyttävä vastaamaan myös muihin nuorten tarpeisiin ja haasteisiin. (Hajdù, 2014, s. 27-28)

Pohjoismaiset työttömyysetuudet nousevat korkealle eurooppalaisessa vertailussa. Tästä huolimatta yhteys mielenterveysongelmien ja heikon taloudellisen tilanteen välillä on merkittävä. Voidaan siis todeta työn näyttäytyvän hyvinvointia vahvistavana elementtinä muutenkin, kuin taloudellisen tilanteen turvaajana. Arjen rakenteet, kontakti muihin ihmisiin, identiteetti ja aktiivisuus ovat myönteisiä ilmiöitä, joita työ ihmisen elämään voi tuottaa. (Hajdu, 2014, s. 33)

Avoimet työpaikat Suomessa ovat kuitenkin lisääntyneet. Asia käy ilmi seuraavasta taulukosta, jossa kuvataan avoimien työpaikkojen tilanne toisella vuosineljänneksellä vuosien 2018-2019 osalta toimialoittain. Lähes kaikilla toimialoilla avoimien työpaikkojen määrä on lisääntynyt.

	Vuosi/Neljännes		Muutos
	2018/II	2019/II	2018/II - 2019/II
Toimiala (TOL 2008)			
Toimialat yhteensä (01-96)	49 500	50 900	1 400
A Maa-, metsä- ja kalatalous (01-03)	600	1 400	800
B-E Teollisuus, Kaivostoiminta, Muu teollinen toiminta (05-39)	6 900	6 800	-100
F Rakentaminen (41-43)	6 400	4 800	-1 600
G-I Kauppa, Kuljetus ja varastointi, Majoitus- ja ravitsemistoiminta (45-56)	12 000	12 700	700
J Informaatio ja viestintä (58-63)	4 000	3 900	-200
K,L Rahoitus- ja vakuutustoiminta, Kiinteistöalan toiminta (64-68)	700	1 400	700
M,N Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, Hallinto- ja tukipalvelutoiminta (69-82)	6 700	6 700	0
O-Q Julkinen hallinto, Koulutus, Terveys- ja sosiaalipalvelut (84-88)	10 300	12 000	1 700
R,S Muut palvelut (90-96)	1 900	1 100	-700

Taulukko 1. Avoimet työpaikat toimialoittain 2018/II – 2019/II (Tilastokeskus, 2019)

Työtä on tarjolla, mutta työttömyys on siitä huolimatta kasvava ongelma etenkin nuorten keskuudessa. Tämä kertoo haasteista avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden välisessä kohtaamisessa. Suomessa erilaisia toimenpiteitä nuorten aktivoimiseen ja työllistämiseen

on kehitetty kiitettävästi ja poliittinen tahtotila nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on viime vuosina ollut vahva. Opinnäytetyössäni keskityin työpajatoimintaan osallistuneiden nuorten kokemusten kartoittamiseen. Työpajatoiminta yhtenä työllistämistoimenpiteenä sopii varmasti monille avoimien työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneille nuorille ja on toimintamuotona varsin käyttökelpoinen. On kuitenkin tärkeää tarkastella työpajatoiminnan tavoitteita ja niiden saavuttamista. Mihin työpajoilla pyritään ja mihin ne sijoittuvat työmarkkinakentässämme?

2.3 Välityömarkkinat työllisyyden ja työttömyyden rajapinnoilla

Välityömarkkinat terminä kuvaa hyvin sitä työmarkkinoiden ja työttömyyden välimaastoa, jolle sijoittuu monia erilaisia työllistämiseen tähtääviä toimenpiteitä. Välityömarkkinat voivat sisältää monenlaisia toimintamuotoja ja erityisesti termin -markkinat loppuosa lupaa monenlaisia työllistymisen vaihtoehtoja tähän siirtymävaiheeseen.

Kansainvälisesti välityömarkkinoilla on tarkoitettu juuri markkinoita elämän erilaisten siirtymien välillä. Meillä Suomessa esimerkiksi nuorisotakuuseen liitettävät työharjoittelut, oppisopimuskoulutukset ja työkokeilut ovat juuri tätä siirtymävaiheen työllistymistä tukevaa toimintaa. Välityömarkkinoidemme kannalta keskeiset suunnannäyttäjät löytyvät sosiaali- ja terveystieteiden ja te-hallinnon harjoittamista sosiaalipolitiikasta ja työvoimapolitiikasta. Toimintoja välityömarkkinoille tuottaa kuntien ja koulutusorganisaatioiden lisäksi monet kolmannen sektorin toimijat, työpajat sekä erilaiset hankkeet ja sosiaaliset yritykset. Yksityisten yritysten rooli välityömarkkinoilla on vähäinen. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013, s. 9-10)

Välityömarkkinoiden ominaispiirteisiin liittyy usein erityisen, muista poikkeavan työntekijän kohtaaminen ja perehdyttäminen sekä työympäristön ja -tehtävien yksilöllistäminen. Yhtenä toimintamuotona välityömarkkinoilla on sosiaalinen yrittäminen, johon liittyvä lainsäädäntö ja koko toimintamuodon jatkuminen ovat olleet viime vuosina arvioinnin kohteena. Sosiaalisen yrityksen erottaa muista yrityksistä työntekijöiden erityispiirteet. Sosiaalisessa yrityksessä vähintään 30% on oltava vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä (Työ- ja elinkeinoministeriö, n.d.)

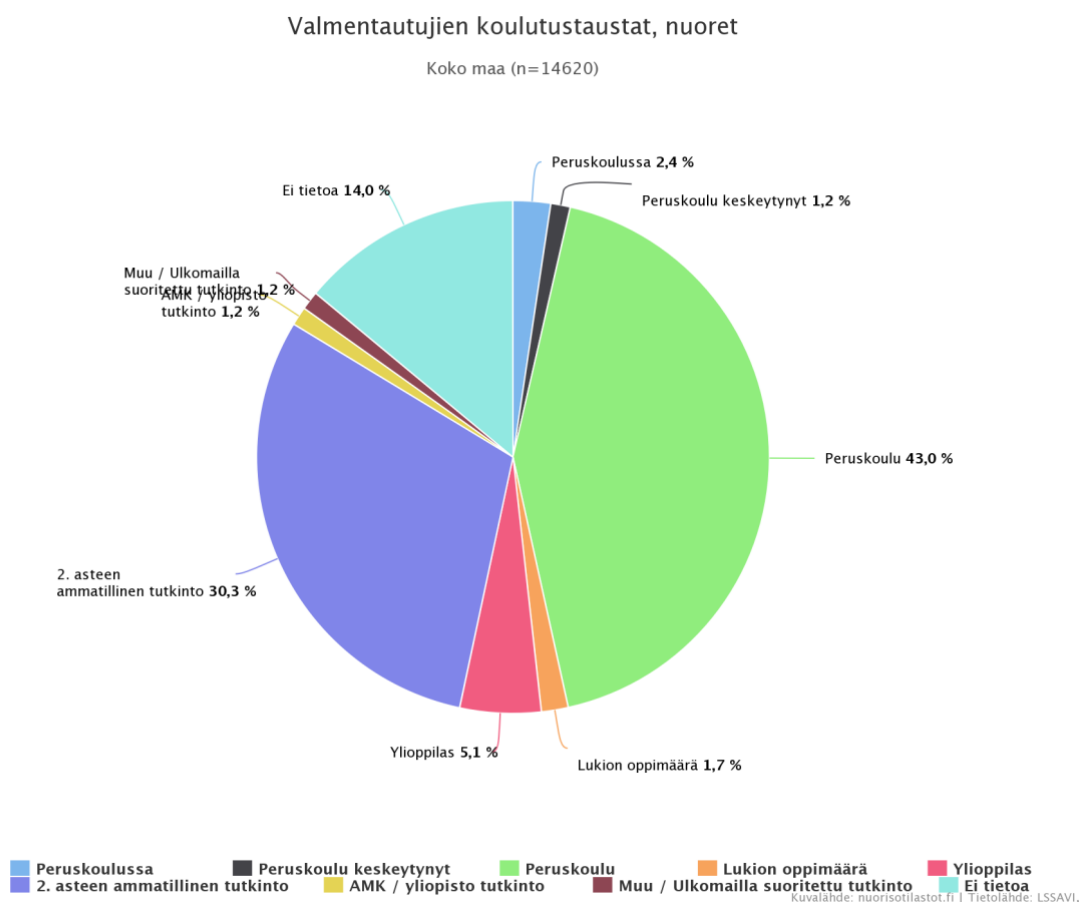
2.4 Työpajat valmentavat nuoria työmarkkinoille

Tutkielmani keskittyessä nimenomaan työpajoilla käyneiden nuorten kokemuksiin, on syytä avata työpajoja toimintamuotona. Perustehtävänä työpajatoiminnassa on valmentaa työpajalla käyviä henkilöitä samalla kattaen heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden toimintakykyä ja työllistämismahdollisuuksia parantavat ja edistävät palvelut. Sisällöllisesti toiminnan kehittäminen kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston toimialaan.

Rahoitus toimintaan tulee kunnilta, myytävistä palveluista, toiminnassa tuotettavien palveluiden tai tuotteiden myynnistä, erilaisista avustuksista sekä ylläpitäjältä. Menetelminä työpajalla tapahtuvasta valmennuksesta käytetään yksilö-, työ- ja ryhmävalmennusta. Tarkoituksena on myös yhdistellä näitä valmentautujan tarpeen mukaisesti. Keskeistä valmennuksessa on tekemällä oppiminen ja perinteisesti työpajatoimintaa harjoitetaan metalli-, puu-, tekstiili-, auto- ja kuljetusalailla. (Huumonen, 2014, s. 10-12)

Työpajatoiminta sijoittuu yhteiskunnassamme useammalle sektorille. Se liittyy vahvasti sekä koulutus- ja työllisyyspolitiikkaan, että nuoriso- ja sosiaalipolitiikkaan. Toimintaa tapahtuu myös sektoreiden rajapinnoilla. Sektoreiden tulokulma ja toimintaperiaatteet poikkeavat toisistaan, mutta perusajatus ja tavoite ovat melko lailla samat. Valmentautujia pyritään kiinnittämään työelämään tai opintoihin vahvistamalla sosiaalisia taitoja. Myös palvelua tarjoavien organisaatioiden painotukset vaihtelevat. Työpajatoimintaa järjestetään alueittain kuntien toimesta, mutta myös kolmannen sektorin toimijoiden järjestämää työpajatoimintaa löytyy. Tuotetussa palvelussa keskeisessä asemassa ovat eri hallinnonalojen tavoitteet ja odotukset. Ominaista alalle on, että toiminta on monialaista ja sektorirajoja ylittävää. (Huumonen, 2014, s. 46-47)

Nuorten työpajoille ohjautuu yleensä alle 30-vuotiaita vaikeasti työllistyviä nuoria. Suurella osalla työpajalla käyvistä nuorista on suoritettuna peruskoulun lisäksi jokin ammatillinen tutkinto. Kuvion tiedot perustuvat Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston teettämään valtakunnalliseen työpajakyselyyn.

Kuva 1. Työpajoilla käyvien nuorten koulutustaustat (Suomen nuorisotyön tilastot, 2018)

Lähes puolet työpajalla käyneistä nuorista on suorittanut peruskoulun ja toisen asteen ammatillinen tutkinto löytyy lähes kolmannekselta. Edellytykset työllistymiseen löytyvät tilastojen valossa, kun huomioimme avoimien työpaikkojen lisääntymisen ja työtä vailla olevien nuorten koulutustason.

2.5 Ammatillisuuteen perustuva, pirstaloitunut palvelujärjestelmä

Ratkaisumalleja erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin on yhteiskunnasamme tarjolla hyvin. Palvelujärjestelmästä löytyy valtava määrä erilaisissa elämäntilanteissa oleville nuorille suunnattuja palveluita. Järjestelmä on kuitenkin hyvin hajanainen ja pirstaloitunut. Se voidaan nähdä kattavana hyvinvointivaltion ammatillaisia pursuavana valikoimana tai asiakkaan näkökulmasta vaikeaselkoisena ja sekavana viidakkona. Tieto toimijoiden välillä ei kulje järjestelmässä riittävän tehokkaasti. Ammatilaiden tarjoaman avun joukkoon kaivattaisiin myös lisää vapaaehtoisuuteen perustuvaa sukupolvien välistä kohtaamista ilman asiakas-ammattilainen -suhteen tuomaa byrokratiaa. (Aaltonen, 2017, s. 52-53)

Kohtaavatko oikeanlaiset palvelut ja niitä tarvitsevat työttömät? Laajemmin työttömille tarjottuja palveluita tai aktivointitoimenpiteitä tarkastellessa käy ilmi, että vaikuttavuus on vähäistä. Erityisesti tämä käy ilmi työvoimapolitiikan arviointitutkimuksista. Toimenpiteet saattavat olla osallistujien mielestä hyviä ja onnistuneita, mutta siitä huolimatta hälyttävän suuri osa palveluita saaneista palaa työttömäksi. Oleellista onkin tarkastella mitä toimenpiteillä tavoitellaan ja miten onnistumista mitataan. Näkemyksiä kuntouttavalle työtoiminnalle ja sille mihin sillä pyritään, on monia. Näihin näkemyksiin vaikuttaa osittain se, miltä poliittiselta kentältä ilmiötä tarkastellaan; nähdäänkö toimenpiteet sosiaali- vai työllisyyspoliittisina? Onko tärkeämpää tavoitella hyvinvointia ja osallisuuden vahvistumista vai ainoastaan työllistymistä? Sosiaalisesti kestävien palveluiden kehittämisessä on huomioitava asiakkaiden osallisuuden mahdollistaminen sekä henkilökohtaisen ja asiakkaalle sopivan palvelun saatavuus. (Rajavaara, 2011, s. 289-291)

Työllistyminen voidaan toki nähdä yhtenä työllistämistoimenpiteiden keskeisenä tavoitteena, mutta ainoastaan sen tavoittelu saattaa kostautua erityisesti osatyökykyisten nuorten kohdalla. Ei riitä, että nuorelle järjestetään työpaikka, vaan on panostettava työnantajan ja työllistettävän kohtaamisen ja vuorovaikutuksen onnistumiseen sekä kokonaisvaltaisiin arjen tukitoimiin. Tavoiteltavaa on, että nuorelle saadaan pysyvä työpaikka, jonka mahdollistaa toimiva ja tasainen arki ja vapaa-aika. Työssä viihtymiseen vaikuttaa puutteellinen tieto nuorten työkykyä alentavista terveysongelmista on. Saatavilla oleva tieto on pirstaleista ja eri näkökulmista tuotettua. (Asplund & Koistinen, 2014, s. 60)

Kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen työllistämisen, työpajatoiminnan ja muiden aktivointitoimenpiteiden onnistuneessa toteuttamisessa keskeistä on asiakkaiden sitouttaminen ja motivointi. Sosiaalisesti kestävien palveluiden kehittämisessä huomioitava asiakkaan osallistaminen on myös motivoinnin kannalta erityisen tärkeää. Kun vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville nuorille avataan ovia yhä laajemmin työmarkkinoille, mahdollistaa se heitä kiinnostavan ja innostavan alan ja työpaikan löytymisen. Viemällä räätälöidyt ja tuetut työllistymisen muodot laajemmin avoimille työmarkkinoille, mahdollistamme ”oman jutun” löytymisen yhä useammalle nuorelle. Yksilöllinen, helposti saatavilla oleva palvelu, jossa nuori kohdataan aidosti ja jonka avulla hän saa ammatillista ja asiantuntevaa palvelua auttaa nuorta työelämään siirtymisessä ja siellä pysymisessä. Kokonaisvaltainen tuki nuoren arjessa, sekä tuki työnantajalle työn räätälöinnissä ja työympäristön muokkaamisessa luovat edellytykset onnistuneelle työllistämistoimenpiteelle.

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Nuorten hyvinvointi heijastelee nuorison asemaa yhteiskunnassa ja toisaalta asettaa tulevaisuuteen haasteita tai lisää odotuksia seuraavalle sukupolvelle. Nuorten mahdollisuudet työelämässä vaikuttavat merkittävästi nuorten hyvinvointiin ja liikehdintään ja sen vuoksi tutkimukset nuorten työllistymismahdollisuuksista ja työllistymisen ja hyvinvoinnin yhteydestä ovat tärkeitä. Seuraavassa käydään läpi aikaisempaa nuorten työllistymistä käsittelevää, eri näkökulmista tehtyä tutkimusta.

3.1 Nuorten kokemuksia työttömyydestä ja yhteiskunnallisesta osallisuudestaan

Nuorisotyöttömyyttä on tutkittu etsivän nuorisotyön asiakkaiden näkökulmasta selvittämällä nuorten kokemuksia työttömyydestä ja yhteiskunnallisesta osallisuudestaan. Tutkimus pyrkii haastamaan ennakkokäsityksiä nuorten työttömyydestä ja työelämäsidonnaisesta osallisuuskäsityksestä. Tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin hyödyntäen aineistonkeruussa teemahaastattelua. Tällä menetelmällä tutkija on halunnut antaa haastateltaville nuorille riittävän vapauden kertoa tilanteestaan ja valikoiduista teemoista. Haastattelut toteutettiin yhdessä Vamosin kanssa hyödyntäen Vamosin asiakaskontakteja ja tiloja. Aineisto on analysoitu laadullisella sisällönanalyysillä, jossa on piirteitä sekä aineistolähtöisestä, että teoriaohjaavasta analyysistä. (Juvonen, 2016, s. 23-28) Tutkimuksen tuloksista käy ilmi työllistymisen arjen sisältöä tuottava merkitys nuorten elämässä. Työllistymisen myötä syntyneiden arkirutiinien lisäksi työllä on suuri positiivinen merkitys nuoren elämään. Nuoret kokevat työn ”omaksi jutukseksi”. Työllistyminen koetaan kuitenkin haastavaksi ilman ulkopuolisia tukipalveluita. Nuoriin kohdistuu yhteiskunnassa valtava paine työllistymiseen liittyen ja työttömät nuoret leimataan ulkopuolisten toimesta helposti laiskoiksi tai saamattomiksi. Kuitenkaan vaikeasti työllistyvien nuorten halu työllistyä ei välttämättä ole pienempi kuin muilla, vaan olosuhteet ja matka työllisyyteen haastavimmat. (Juvonen, 2016, s. 39-44)

3.2 Sosiaalisten yrittäjien kokemuksia pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämistä

Jyväskylän yliopiston julkaisemassa artikkelikokoelmassa käsitellään sosiaalisten yrittäjien kokemuksia. Tutkimuksen tavoitteena on ollut saada tietoa yrittäjien käytännön kokemuksista työllistettävistä pitkäaikaistyöttömistä ja vajaakuntoisista. Tutkimukseen on haastateltu seitsemää sosiaalisen yrityksen yrittäjää tai vastuuhenkilöä. Tutkimustulosten mukaan yrittäjien kokemukset työllistetyistä olivat myönteisiä. Merkityksellisenä työllistämisen prosessissa näyttäytyi oikeanlainen perehdytys ja työympäristön muokkaaminen sopivaksi.

Perehdytys vaatii sosiaaliselta yritykseltä tavallista enemmän resursseja ja sen kesto on pidempi. Joissain tapauksissa työntekijät saattavat tarvita jatkuvaa ohjausta varsinaisen perehdyttämisen jälkeenkin. Työntekijöiden motivaatio ja halu oppia kuvattiin kuitenkin korkeaksi. Työvoimatoimiston roolin työntekijöiden välittäjänä yrittäjät kokivat toimivaksi ja tehokkaaksi. Myös tuki- ja neuvonta- palveluiden saatavuuteen oltiin tyytyväisiä. Palkkatuen merkitys korostui, mutta sen riittävyyden yrittäjät kyseenalaistivat. (Romppanen & Saarinen, 2009, s. 93-97)

Sosiaalisen yritystoiminnan käynnistämiseen ja ylläpitämiseen kuuluu normaalia yritystoimintaa enemmän paperi- ja selvitystyötä. On vaikea uskoa, että aikaa työntekijän kohtaamiseen ja yksilölliseen perehdyttämiseen on riittävästi. Edellä esitellyssä tutkimuksessa on tuotu esiin vahvasti työnantajien näkökulma. Tässä opinnäytetyössä kartoitettiin vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien nuorten kokemuksia liittyen samoihin ilmiöihin välityömarkkinoilla. Kohdataanko nuoret erityispiirteineen oikealla tavalla? On muistettava, että välityömarkkinoiden piirissä olevien vaikeasti työllistyvien nuorten joukkoon mahtuu hyvin monenlaisia nuoria aina diagnoosin omaavista vammaispalveluiden asiakkaista nuorista hyvinkin tavallisiin nuoriin. Yhtä kaikille sopivaa tukipalvelua tai toimintatapaa on siis mahdoton löytää, eikä yleistyksiä voi tehdä liian karkeasti. Yhdistävänä tekijänä voidaan kuitenkin pitää asennoitumista tähän nuorten joukkoon ja sen työllistymismahdollisuuksien kehittämiseen.

3.3 Työpajatoiminnan vaikuttavuus ja arviointi

Reetta Pietikäinen (2017, s. 45-46) käy Anne Välimaan kanssa toimittamassaan Valtakunnallisen työpajayhdistyksen julkaisussa läpi työpajatoiminnan vaikuttavuutta ja sen arviointia. Työpajatoiminnan vaikuttavuutta on arvioitu seuraamalla nuorten sijoittumista työpajajaksojen jälkeen joko kouluun, työhön tai johonkin muuhun palveluun. Merkityksellistä on seurata myös sitä, kuinka moni nuorista jää jakson jälkeen työttömäksi. Viime vuosina koulutukseen jatkaneiden määrä on vähentynyt ja muiden palveluiden käyttäjien määrä kasvanut. Tätä muutosta voidaan selittää nuorten yhä haastavammilla elämäntilanteilla ja toisaalta riittävän monialaisten palveluiden kasvavalla tarpeella. Osa nuorista ei jatka työhön tai koulutukseen jo vaikean lähtötilanteensa vuoksi. Mielenterveys- tai päihdeongelmat vaativat matalan kynnyksen palveluita ja hidastavat luonnollisesti nuoren jatkopoluille etenemistä. Osittain vaikuttavuutta heikentää myös työpajajaksojen tilaajatahojen tekemät linjaukset ja rajaukset. Esimerkiksi työpajajakson pituudella on selkeä merkitys sen vaikuttavuuteen.

Samansuuntaista viestiä nuorten sijoittumisesta työpajajaksojen jälkeen kertoo myös Aluehallintoviraston valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Niiden mukaan koulutukseen sijoittuvien osuus on laskenut ja erilaisiin ohjattuihin toimenpiteisiin sijoittuvien määrä on kasvanut. Työn

tai opintojen aloittamisen esteenä mainitaan mielenterveys- ja päihdeongelmat. (Bamming, 2016, s. 20) Kysely, jonka pohjalta aluehallintoviraston raportti on laadittu, oli suunnattu ensisijaisesti niille työpajoille, jotka saivat toimintaansa kansallista valtionavustusta vuonna 2016. Avustuksen ulkopuolelle jääville, pääosin aikuisia palveleville työpajoille osallistuminen oli vapaaehtoista. Tiedonkeräämisprosessissa on hyödynnetty sähköisiä järjestelmiä kuten PARty-järjestelmää, jolla nuorten työpajat keräävät tilastollista tietoa toiminnastaan. Kyselyn raporttiin sisältyy kaikkiaan 208 eri organisaation tietoja ja tiedot koskevat toimintavuotta 2016. (Bamming, 2016, s. 4)

Nuorisomme kamppailee siis yhä moninaisempien ja haastavampien ongelmavyyhtien kanssa. Päihde- ja mielenterveysongelmat, sekä ilmiöiden ylisukupolvisuus näyttäytyvät vahvasti myös omassa työssäni lastensuojelun sijais- ja jälkihuollossa. Työelämään kiinnittyminen on haastavaa, kun edellytykset uuden oppimiselle ovat olosuhteiden vuoksi rajalliset. Kapasiteettia avoimille työmarkkinoille työllistymiseen tai työssä jaksamiseen ei yksinkertaisesti ole. Oma tilannetta saatetaan häpeillä ja peitellä, joka johtaa helposti oman elämänhallinnan luisumiseen käsistä. Oman tulkintani mukaan tällaisissa kriisiytyneissä tilanteissa nuoret käsittävät, etteivät täytä yhteiskunnan vaatimuksia ja luovuttavat liian helposti. Taustalla vaikuttavat yleiset käsitykset työn teosta ja siitä, mikä on riittävän arvostettua. Työstä ja tulevaisuuden suunnitelmista keskusteltaessa ihmiset tarkoittavat avoimia työmarkkinoita ja tavanomaista kahdeksan tunnin työaika. Kysyttäessä nuorelta tulevaisuuden suunnitelmia, ei totutusta poikkeavaa työjärjestelyä odoteta hyvinvoivan nuoren vastauksena. Mitkään muut työllistymisen muodot eivät ole tavoiteltavia, vaan ovat vaihtoehtona niille, jotka eivät pärjää. Miksei välityömarkkinoilla olevaa, yksilöllisesti räätälöityä tapaa tehdä työtä voitaisi nähdä yhtä merkittävänä ja arvostettuna kuin se työ ja tapa työskennellä, johon olemme tottuneet avoimilla työmarkkinoilla? Ymmärrystä mielenterveysongelmaisen tai päihdeongelmaisen työllistymisen järjestämiseen on keskusteluista usein harmillisen vaikea löytää.

3.4 Nuorten tarpeet ja niiden tunnistaminen palvelujärjestelmässä

Palvelujärjestelmämme pirstaleisuutta on pyritty yhtenäistämään ja kynnystä madaltamaan asiakaslähtoisemmäksi ja helpommin saavutettavaksi. Aikaa varsinaiselta asiakastyöltä on kulunut byrokraatiaan ja yksittäinen vastuutaho asiakkaan asioiden edistämässä on puuttunut. ”Yhden luukun” periaatteen kehittämistyön tuloksena on syntynyt Ohjaamon kaltaisia kohtaamispaikkoja, joissa nuoria opastetaan oikeiden palveluiden piiriin. Palveluiden välisen koordinaation lisääminen ja verkostomainen yhteistoiminta ei kuitenkaan yksin riitä takaamaan nuorille parasta mahdollista palvelua. Haikkola, Näre ja Lähteenmaa (2018, s.53-55) pohtivat artikkelissaan nuorten tarpeita ja niihin vastaamista institutionaalisen tunnistamisen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena oli

nuorten tunnistaminen palveluissa ja siihen vaikuttava institutionaalinen konteksti, jolla tarkoitetaan lainsäädäntöä ja organisaatioiden erilaisia ohjeistuksia ja toimintamalleja. Tutkimuksen kohteena oli TE-toimiston ja työvoimapalveluiden piirissä olevat peruskoulunsa päättäneet, alle 29-vuotiaiden nuoret ja heidän kokemuksensa työvoimapalveluista. Aineisto koottiin kahden eri tutkimushankkeen pohjalta, joissa oli kerätty laadullista aineistoa havainnoiden, dokumenttiaineistoja yhdistäen ja haastatteleamalla.

Analyysi paljasti, että institutionaaliseen tunnistamiseen liittyy tunnistamattomuus, väärintunnistaminen, ylitunnistaminen ja oikein tunnistaminen. Palvelut sisältävät piirteitä useista edellä mainituista ulottuvuuksista, mutta merkittävää on se mikä ulottuvuuksista on hallitseva. Kokemus tarpeiden tunnistamisesta rakentaa nuorten luottamusta palvelujärjestelmään. TE-palveluiden osalta kokemukset vaihtelivat tunnistamattomuuden kokemuksesta mielekkääseen palveluprosessiin. Kielteisimmissä tapauksissa institutionaaliset pakot menevät nuorten omien tavoitteiden ja tarpeiden edelle ja koko palvelusuhde keskeytyy sen vuoksi. (Haikkola ym., 2018, s. 72)

Yhteiskuntamme aktivointijärjestelmässä on tulosten mukaan havaittavissa myös eriarvoisuutta. Esimerkiksi toisen tai kolmannen asteen tutkinnon suorittaneiden nuorten kyvyt ja mahdollisuudet usein ylitunnistetaan, joka jättää heidät ilman riittäviä tukipalveluita. Terveysongelmien tai elämännhallinnallisten haasteiden kanssa kamppailevat nuoret taas saavat järjestelmän palveluita erityisen hyvin. Erityishaasteidensa vuoksi he eivät joudu tekemisiin yhtä monien toimenpiteiden kanssa, kuin muut osittain samassa tilanteessa olevat nuoret. Palvelujärjestelmässä olisikin kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen mitä prosesseissa tapahtuu ja miten ne toteutetaan. Olisi huomioitava tarkemmin tavat, joilla nuoret kohdataan sekä se miten institutionaaliset reunaehdot määrittävät nuorten tunnistamista. (Haikkola ym., 2019, s. 74)

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Opinnäytetyöni lähestyy tutkittavaa aihetta laadullisin menetelmin fenomenologishermeneuttisen perinteen mukaisesti. Aineistona toimii ryhmäkeskusteluihin kerätty aineisto, joka on analysoitu käyttäen kategorianalyysiä. Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä on: *Mitä työpajoilla käyvät nuoret kertovat työllistymisestä avoimille työmarkkinoille?*

4.1 Laadullinen tutkimus ja fenomenologishermeneuttinen lähestymistapa

Laadullista tutkimusta voidaan määritellä monin eri tavoin ja sen erot ja yhtäläisyydet määrälliseen tutkimukseen kanssa korostuvat usein myös määritelmää tekevän tahon näkemyksen mukaan. Laadullista tutkimusta erotetaan yleensä määrällisestä tutkimuksesta varsin mustavalkoisesti, vaikka niiden menetelmiä on tutkimuksessa mahdollista käyttää yhdessäonnistuneesti. Olennaista on löytää omalle tutkimusaiheelle sopivat menetelmät ja näin lähteä purkamaan tutkimusongelmaa ilmiölähtöisesti eikä menetelmälähtöisesti. Tärkeää onkin ilmiön tarkka kuvaus ja käsitteellinen pohdinta, ja tutkimusmenetelmien käyttäminen vain työkaluina. Hypoteesittomuus, aineistonkeruumenetelmä, tutkittavien näkökulma ja esimerkiksi narratiivisuus ovat laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ja juuri näitä työkaluja. (Eskola & Suoranta, 2003, s. 13-15)

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, s. 19-20) korostavat laadullisen tutkimuksen määrittelyssä Tötön (2000) ohjetta, jossa numeeristen ja tilastollisten menetelmien poistamisen jälkeen jäljelle jäävää voidaan nimittää laadulliseksi. He korostavat laadullisen tutkimuksen ominaispiirteistä myös havaintojen teoriapitoisuutta. Käytännössä tällä tarkoitetaan yksilön käsityksien ja ilmiölle annettujen merkityksien, sekä käytettyjen menetelmien vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Tieto ei siis ole täysin objektiivista, eikä tutkimustulokset käyttäjästä tai menetelmästä irrallisia vaan tutkijan ymmärrys määrittää tutkimusasetelmaa.

Laadullinen tutkimus pitää sisällään useita suuntauksia ja perinteitä, jotka määrittävät tapaa tehdä tutkimusta ja lähestyä tutkittavaa kohdetta. Opinnäytetyöni lähestyy aihetta fenomenologishermeneuttisen tutkimusperinteen kautta. Fenomenologishermeneuttisessa tutkimuksessa asiat kuten yhteisöllisyys, kokemus, ja merkitys ovat tarkastelun kohteena. Ihmistä tarkastellaan tiedon tuottajana omine erityispiirteineen ja ongelmineen; minkälaista tutkimuskohteena olevan ihmisen tuottama tieto on ja miten tätä inhimillistä tietoa on mahdollista saada? Fenomenologisessa tutkimuksessa keskitytään tutkimaan ihmisten kokemuksia ja niille annettuja merkityksiä. Fenomenologisen merkitysteorian mukaan merkitysten lähteenä voidaan nähdä ympäröivä yhteisö. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 34)

Hermeneuttinen ulottuvuus liittyy fenomenologiseen tutkimukseen tulkinnan kautta. Hermeneuttisen ymmärtämisen kautta meidän on mahdollista oivaltaa ilmiöiden merkityksiä. Ymmärtäminen on tulkintaa ja tulkinnan kannalta keskeistä on taustalla oleva esiymmärrys. Kaiken ymmärtämisen pohjana on siis aiheesta jo aiemmin ymmärretty, esiymmärrys. Ymmärtämisen kehämäinen liike muodostaakin hermeneuttisen kehän. Tavoitteena fenomenologishermeneuttisella tutkimuksella on käsitteellistää kokemuksen merkitys. Pyrkimyksenä on siis tehdä tunnetusta tiedettyä nostamalla tottumuksen huomaamattomaksi

hävittänyt takaisin tietoisuuteen. Koetut asiat pyritään nostamaan tiedostetummiksi ajatuksiksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 34-35)

Fenomenologishermeneuttinen ote tutkimuksessa ei varsinaisesti tarjoa menetelmiä aineiston keräämiseen ja tulkitsemiseen, vaan kytkeytyy joukkoon erilaisia suuria kysymyksiä. Tutkijan on pohdittava tutkimuksen eri vaiheissa näitä kysymyksiä ja perusteita. Ihmiskäsitys ja kokemusta koskevan tiedon luonne muodostavat tutkimuksen perustan. Olennaista on myös tutkijan omat ennakkokäsitykset, ymmärtäminen ja tulkinta. Fenomenologisen filosofian sisälle mahtuu useita erilaisia lähestymistapoja, mutta yhteistä kaikille fenomenologeille on ajatus ihmisen rakentumisesta suhteessa ympäröivään maailmaan ja toisaalta olemalla sen rakentajana. (Laine, 2018, s. 29-30)

Fenomenologisen ajattelutavan mukaan ihminen suuntautuu maailmaan merkitysten kautta. Kaikki kokemamme merkitsee meille jotakin ja jokaista havaintoamme värittää pyrkimykset, kiinnostus, ja uskomus. Kokemuksia tutkittaessa tutkitaan merkitysisältöjä ja niiden rakenteita. Ihminen ja kokemuksille annetut merkitykset liittyvät myös vahvasti yhteisöön ja yhteisöllisyyteen. Yksilöt kasvavat tai heidät kasvatetaan osaksi erilaisia yhteisöjä ja näin merkitykset, joita ymmärrämme toisten kokemuksista ovat jaettuja. (Laine, 2018, s. 31-31)

Fenomenologishermeneuttinen tutkimusote sopii opinnäytetyöni aihepiiriin erinomaisesti tutkimuskohteen ollessa työpajalla käyvät nuoret ja heidän kokemuksensa avoimilta työmarkkinoilla. Yhteisöllisyys ja yksilö kokemuksineen osana sitä, sekä kokemuksille annetut merkitykset näyttelevät keskeistä osaa tutkimukseni viitekehyksessä. Myös omat ennakkokäsitykseni tutkijana ovat joutuneet tutkimusprosessin aikana uudelleen arvioinnin kohteeksi. Olen luonut työurani lastensuojelun kentällä ja nuorten työllistymiseen liittyvät toiminnot ja työpajat toimintaympäristönä ovat minulle tuntemattomia kokonaisuuksia. Ennen opinnäytetyöni aloittamista minulla oli tietynlainen ennakkokäsitys työpajatoiminnasta, siellä käyvistä nuorista ja heidän arvomaailmastaan. Tutkimusprosessin edetessä olen rajannut oman ennakkokäsitykseni vaikutusta aineiston hankinnassa, analyysivaiheessa ja tulosten kirjoittamisessa. Hermeneutiikan tuoma tulkinnan merkitys on myös keskeistä tutkimukseni kannalta tulkitessani nuorten puhetta ja pyrkiessäni tavoittamaan nuorten kokemuksilleen antamia merkityksiä. Kiinnostava fenomenologisen lähestymistavan mukainen näkökulma on myös nuorten kasvaminen osaksi yhteisöä ja tätä kautta ymmärrettyjen merkitysten muuttuminen jaetuiksi.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Olen työssäni lastensuojelun toimintaympäristössä päässyt ohjaamaan monia lasten ja nuorten ryhmiä. Erilaisia vertais- ja kehittämissyryhmiä kootessani ja ohjatessani olen huomannut ryhmän tuovan turvaa ja

rohkaisua sen jäsenille vaikeistakin asioista keskusteltaessa. Halusin tässä opinnäytetyössä luoda tutkimukseen osallistuville nuorille samanlaisen ympäristön ja tunnelman tiedonkeruutilanteeseen. Henkilökohtainen kokemus työllistymisen haasteista ja sen aiheuttamista ilmiöistä voi monille nuorille olla vaikea keskustelunaihe. Tavoitteenani oli koota nuorista ryhmiä, jossa jäsenet tuntevat toisensa, ja joiden keskusteluissa olisi mahdollista tarkastella aihetta objektiivisemmin hyödyntäen kokemuksia ja tarinoita työmarkkinoilta ja työpajoilta.

Halusin myös kohdata nuoret kasvokkain, sillä tiesin sen olevan vahvuuteni työkokemukseni kautta. Lomakevastaamiseen verrattuna keskustelutilanteessa minulla oli paremmat mahdollisuudet tarttua nuoria puhututtaviin asioihin. Lisäksi nuoret saivat konkreettisen henkilön kumppaniksi yhteiskehittämiseen, josta kerroin nuorille jo ensimmäisestä tapaamisesta lähtien. Halusin luoda nuorille todenmukaisen kuvan siitä, mihin asioihin opinnäytetyöllä halutaan ja voidaan vaikuttaa ja mikä heidän roolinsa työssä on. Korostin heiltä saatavan tiedon merkitystä ja nostin heidät ryhmänä rinnalleni pohtimaan nuorille tarjottavien palveluiden toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta, sekä etsimään kehittämiskohteita.

4.2.1 Aineiston hankinta

Olen tässä opinnäytetyössä käyttänyt aineistonhankinnassa ryhmäkeskustelua, joka muistuttaa lähtökohdiltaan huomattavasti ryhmähaastattelua. Yleisesti ottaen laadullisen tutkimuksen yhteydessä ryhmähaastattelusta puhuttaessa tarkoitetaan haastattelutilannetta, johon osallistuu useita henkilöitä. Joskus myös haastattelijoina saattaa olla useampi, kuin yksi. Ryhmähaastattelua muistuttavassa, mutta siitä joiltain osin eroavassa ryhmäkeskustelussa haastattelijan rooli on erilainen. Ryhmähaastattelussa haastattelijä käy keskustelua ja haastattelee kutakin ryhmän jäsentä vuorollaan. Kontrolli tilanteessa säilyy tiukemmin haastattelijalla ja hänen on mahdollista toteuttaa ryhmätilanteessa useita yksilöhaastatteluja. Ryhmäkeskustelussa keskustelu siirretään tietoisesti ryhmän kesken käytäväksi. Haastattelijan rooliin kuuluu ilmapiirin luominen rennoksi ja miellyttäväksi ja rohkaista keskustelijoita aktiiviseen vuorovaikutukseen keskenään. Hän myös ohjailee keskustelua tavoitteiden mukaisesti. Keskustelun ohjaaminen tapahtuu ikään kuin tarjoilemalla ryhmälle erilaisia keskustelunaiheita tai teemoja kysymysten tai muun valmiin materiaalin avulla. (Valtonen, 2005, s. 223-224)

Opinnäytetyöni aineistonhankinnassa hyödynsin neljää valmista teemaa apukysymyksineen:

1. Työn hakeminen
2. Työssä olo
3. Työn päättyminen
4. Haaveet, toiveet, pelot ja esteet

Ennen varsinaisen keskustelun aloittamista, tarjosin nuorille mahdollisuuden kirjata ylös ajatuksiaan keskustelun teemoista yhteiselle mobiilialustalle. Opastin nuoret älypuhelimillaan oikeaan verkkoosoitteeseen, jossa ohjeistin heitä kirjoittamaan ylös ensimmäisenä mieleen tulevia ajatuksiaan kustakin teemasta. Nuorten kirjaamat ajatukset (LIITE 1) ohjasivat keskustelua ennalta laatimieni apukysymysten lisäksi. Toteutin kaikkiaan kolme ryhmäkeskustelua Kanta-Hämeen alueen työpajoilla, joihin osallistui alle 32-vuotiaita nuoria seuraavasti:

1. Ryhmäkeskustelu: 5 nuorta
2. Ryhmäkeskustelu 6 nuorta
3. Ryhmäkeskustelu 5 nuorta

Tutkimukseen osallistui 16 alle 32-vuotiasta nuorta, joista 11 oli suorittanut jonkin ammatillisen tutkinnon ja kaksi oli keskeyttänyt opintonsa. Nuorista kaksi oli palautunut työelämästä takaisin työpajalle

Aktiivisia puheenvuoroja ryhmäkeskusteluissa käytti 11 nuorta. Keskusteluosuudessa passiivisina olleilla nuorilla oli kuitenkin ennen keskustelua mahdollisuus kirjata ajatuksiaan mobiilialustalle joten he tätä kautta olivat osaltaan mukana tuottamassa aineistoa. Nuoret intoutuivat alkujännityksen jälkeen keskustelemaan aiheesta kiitettävästi. Omia kokemuksia jaettiin avoimesti ja nuoret tuntuivat kokevan aiheen tärkeänä. Painotin keskusteluissa kehittämisenäkökulmaa ja nuorilla olevaa tärkeää kertynyttä tietoa. Ryhmäkeskustelujen tunnelma oli rauhallinen ja aiheeseen keskittynyt. Keskustelut olivat noin tunnin mittaisia ja tapahtuivat työpajojen omissa tiloissa. Työpajojen ohjaajat olivat suureksi avuksi keskustelujen järjestämisessä ja nuorten motivoimisessa tutkimukseen osallistumiseen. Nuoret olivat tietoisia, etteivät he esiinny tutkimuksessa tunnistettavasti ja allekirjoittivat suostumuslomakkeen ennen keskusteluiden aloittamista.

Ryhmän kokoaminen ryhmäkeskusteluja varten luo jo tiettyjä rajoitteita ja mahdollisuuksia aineiston syntyminen kannalta. Yhtenä ohjaavana tekijänä toimii tutkimuskysymys, mutta muitakin olennaisia kriteerejä keskusteluun osallistujien valinnassa ilmenee. Olennaista on pohtia asiaa hedelmällisen vuorovaikutuksen syntyminen kannalta. Tuttuus, vertaisuus ja status ovat asioita, joilla on selkeä vaikutus vuorovaikutukseen. Myös rekrytointivaiheessa käyty keskustelu ja annettu informaatio vaikuttaa syntyvään vuorovaikutukseen. Lähtökohtaisesti tutkittavilla tulisi olla jokin yhdistävä tekijä, josta kaikilla olisi jotain sanottavaa. Näin taataan keskustelun syntyminen tietyn aiheen ympärille. (Valtonen, 2005, s. 228-229)

4.2.2 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto on analysoitu aineistolähtöisesti käyttäen kategoria-analyysiä. Kategorioilla on merkittävä rooli ongelmien muodostumisessa kulttuurisesta ja moraalisesta näkökulmasta. Tämä käy ilmi Outi Välimaan (2011, s. 201-202) väitöskirjasta, jossa tutkittiin pitkäaikaistyöttömiä haastatteleamalla sosiaalisten ongelmien rakentumista puheessa. Sen lisäksi että kategorioilla, puheella ja teksteillä, on selkeä yhteys sosiaalisten ongelmien rakentumiseen, voidaan niiden avulla avata ja purkaa ennakkokäsityksiä ja itsestäänselvyksinä pidettyjä asioita.

Olennaista kategoria-analyysissä on sen tiivis kytkeytyminen kulttuuriin. Tietyn kulttuurin edustajat tarkastelevat ilmiötä ja asioita kulttuurisesti samalla tavalla. Menetelmän avulla on myös mahdollista löytää kulttuurisia moraalisia kategorioita ja havaita niihin liittyvän moraalipuheen rakentuminen. (Välimaa 2011, s. 203)

Kategorioilla pyritään selittämään tiettyä ilmiötä tai asiaa, usein myös jotain yhteiskunnallista ongelmaa. Nämä selonteot voivat muodostua oikeuttaviksi, puolustaviksi tai syyttäviksi. Myös haastattelijan rooli on merkittävä kategoria-analyysiin käytettävää aineistoa hankittaessa. Haastattelua on tarkasteltava vuorovaikutuksena ja pohdittava mikä merkitys haastattelijalla on tutkimusprosessissa. (Välimaa 2011, s. 204, 206)

Ryhmäkeskusteluilla kerättyä litteroitua aineistoa kertyi tutkimuksessani yhteensä 54 sivua. Aloitin aineiston analyysin tutustumalla siihen perusteellisesti. Lukemalla aineistoa läpi pyrin muodostamaan siitä kokonaiskäsityksen ja ymmärtämään nuorten kokemusmaailmaa ja niitä ilmiöitä, joita aineistossa esiintyi. Aineistoon tutustumisen jälkeen alleviivasin sieltä ilmaukset, joissa nuoret puhuivat avoimille työmarkkinoille työllistymisestä ja näin rajasin ulos tutkimuskysymykseen liittymättömän aineiston.

Alleviivatut kohdat muodostivat listan kategorioita, jotka jaoin seitsemään ryhmään. Taulukossa 1. esitetään kategoriaryhmät ja niiden sisältämien kategorioiden lukumäärät.

Työnantaja ja työyhteisö	95
Palvelut	62
Työllistymisen esteet	59
Huonot kokemukset	57
Vaikutukset nuoreen	47
Unelmatyö	46
Oma toiminta	33
YHTEENSÄ	399

Taulukko 1. Analyysin tuloksena aineistosta löytyneet kategoriat ryhmittäin.

Nuorten puheesta löytyi yhteensä 399 ilmausta, joissa he kertoivat avoimille työmarkkinoille työllistymisestä. Jokaisesta seitsemästä kategoriaryhmästä on mahdollista löytää useampia ilmiöitä, joihin nuorten puhe liittyy. Kategoriaryhmät käydään yksityiskohtaisemmin läpi tulososiossa.

4.2.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hyvän tutkimuksen tekemisessä tutkijan on pyrittävä parhaalla mahdollisella tavalla paitsi saamaan vastaus tutkimuskysymykseensä, myös noudatettava prosessin eri vaiheissa tiedeyhteisössä yleisesti hyväksytyjä normeja ja sääntöjä. Tutkimuksen on sen julkaisun jälkeen kestettävä kriittinen tarkastelu niin eettisestä näkökulmasta, kuin tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin näkökulmasta. Hyvässä tutkimusraportissa tutkija on kuvannut eri vaiheissa tekemänsä valinnat perusteluineen ja teorian tietoon peilaten. Aineiston hankintaan ja informantteihin liittyvät tietosuojaseikat on syytä olla asianmukaisesti varmistettu ja tarvittavat tutkimuksen eettisyyteen liittyvät asiakirjat liitettynä tutkimukseen.

Tutkimuksia voidaan arvioida hyvin monin eri kriteeristöin. Tarkastelussa voidaan kiinnittää huomiota asiantuntemukseen, tutkimuskysymykseen, tarkoitukseen, tietoperustaan, aineiston hankintaan ja analyysiin. Myös tutkijan objektiivisuus ja oma rooli suhteessa tutkimukseen sekä tutkimuksen reliabiliteetti ovat merkittävässä roolissa tutkimuksia arvioitaessa. Toisaalta on tärkeää nostaa tarkasteluun myös tutkimuksen tuottama uusi tieto kentälle. Erityisesti uuden tiedon tuottamisessa voidaan keskittyä arvioimaan tiedon merkitystä kohderyhmälle ja siihen liittyvään kirjallisuuteen. Onko tieto ajankohtaista ja relevanttia? (Cho & Trent, 2014, s. 680-682)

Olen tässä tutkimusraportissa pyrkinyt mahdollisimman tarkoin avaamaan opinnäytetyöni taustan ja tavoitteen. Aiheen ajankohtaisuutta korostaa

tutkimuksen tietoperusta ja omat kokemukseni työni kautta. Olen tutkimusprosessin eri vaiheissa tehnyt valintoja tutkimuskysymyksen säilyessä määrittämässä tutkimukseni suuntaviivoja. Olen pyrkinyt perustelemaan tekemäni valinnat raportissa kattavasti ja teorian tietoon peilaten. Omat ennakkokäsitykseni työpajatoiminnasta olen pyrkinyt aineistonhankinta ja -analyysivaiheessa tiedostamaan ja tarkastelemaan aineistoa objektiivisesti. Ryhmäkeskusteluissa teemojen tuominen nuorten keskusteltavasti vaati minulta haastattelijan roolissa malttia ja keskittymistä. Nuorten ajatusten liian pikainen tulkinta ja valmiiden vastausten ehdottaminen tuntojaan pohtivalle nuorelle piili keskustelutilanteissa tutkijan sudenkuoppana. Analyysivaiheen alussa pyrin käymään aineistoa läpi riittävän monta kertaa, jotta sain käsityksen siitä mitä nuoret todella tarkoittivat ja minkälaisia merkityksiä kokemukset pitivät sisällään.

Organisaatioilta, joiden asiakkaina ryhmäkeskusteluihin osallistuvat nuoret olivat, on pyydetty tutkimusluvut aineiston keräämiseen sekä toimitettu liitteeksi tutkimussuunnitelma. Osallistujille on informoitu tarkoin mihin tutkimuksella pyritään ja mikä heidän roolinsa tutkimuksessa on. Nuorten motivoinnissa on painotettu kehittämisenäkökulmaa ja yhteiskehittämisen mahdollisuuksia. Tutkijana velvollisuuteni on ollut säilyttää tämä kehittämisenäkökulma ja nuorten kokemustiedon rooli läpi opinnäytetyöprosessin. Osallistajat allekirjoittivat suostumuslomakkeen ennen osallistumistaan ryhmäkeskusteluihin. Suostumuslomake ja sen sisältö käytiin nuorten kanssa yhdessä läpi ja näin nuoret saivat tiedon siitä, ettei heitä julkaistussa opinnäytetyössä voi tunnistaa. Nuorten ja työpajojen kaikki tunnistetiedot on poistettu ja tutkimuksessa puhutaan Kanta-Hämeen alueella sijaitsevista työpajoista ja siellä käyvistä nuorista. Aineisto säilytetään tutkijalla mahdollisia myöhempiä tutkimustarkoituksia varten.

5 TULOKSET

Käyn tutkimukseni tulokset läpi ensin esittämällä lyhyesti kaikki aineistosta löytyneet kategoriaryhmät, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan jokaista kategoriaryhmää yksityiskohtaisemmin.

Kategoria-analyysin kautta ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden nuorten puheesta löytyi yhteensä 399 avoimille työmarkkinoille työllistymiseen liittyvää kategoriaa, jotka jakautuivat seitsemään kategoriaryhmään. Taulukko 2. esittää kaikki seitsemän kategoriaryhmää ja niihin kuuluvat kategoriat.

Työnantaja ja työyhteisö

Kuulunko mä tähän porukkaan?
Miten ne voi auttaa sitä siel töissä?
Mikä on se todellinen syy?

Palvelut	Työpajalle on helppo tulla. Työkkäristä se alkaa. Kela, sossu ja erilaiset hankkeet.
Työllistymisen esteet	Lyhyet työsuhteet. Kokemuksen puute on se suurin kompastuskivi. Omat henkilökohtaiset haasteet ja rajoitteet.
Huonot kokemukset	Jatkuva painostus työnhakuun stressaa ja usko omiin kykyihin horjuu.
Vaikutukset nuoreen	Menee paremmin. Jää kotiin.
Unelmatyö	Kiinnostava, joustava ja riittävästi ohjausta.
Oman toiminnan merkitys	Positiivinen asenne ja oma-aloitteisuus

Taulukko 2. Kategoriaryhmät ja niihin liittyvät kategoriat.

Vasen sarake esittää kategoriaryhmät ja oikeassa sarakkeessa on listattu aihealueet ja ilmiöt joihin nuoret puheellaan viittasivat kunkin kategoriaryhmän yhteydessä. Seuraavassa käydään läpi tutkimuksen tulokset kategoriaryhmittäin.

5.1 Työnantaja ja työyhteisö

Ryhmäkeskusteluissa nuorten puheessa merkittävimpänä keskustelunaiheena näyttäytyi selkeästi työnantajan ja työyhteisön suhtautuminen nuoreen työtoverina ja alaisena. Nuorten kokemuksen mukaan työnantajilla ei ole riittävästi tietoa nuorista työntekijöinä ja kielteinen suhtautuminen nuoreen työpaikalla saa nuoren usein lopettamaan työnsä.

5.1.1 Kuulunko mä tähän porukkaan?

Sillä, miten nuoret otetaan työpaikalla vastaan ja otetaanko heidät osaksi työyhteisöä, on suuri merkitys työssä jatkamisen kannalta. Nuorten kokemuksen mukaan työyhteisön ulkopuolelle jättäminen ja vuorovaikutuksen puute näyttäytyvät ongelmina työllistymisessä avoimille työmarkkinoille.

Kyllähän se vaikuttaa jos kukaan ei sulle puhu ja sul on vähän sellanen epävarma olo, et oonkohan mä nyt ihan oikee ihminen tänne, että kuulunko mä tähän porukkaan. Ni kyllähän se nyt niinku latistaa itsetuntoo ja sitä niinku fiilistä jatkaa tai olla siellä.

Mitä oon niinku itte huomannu sen että jos on vanhempaa kaartia niin ne kattoo vähän sillain niinkun nenä pitkänä.

Pääsääntöisesti on enemmän vaan mulkoiltu. Rakennusalalla se on ehkä enemmänkin normi et uudet työntekijät katotaan vähän kieroon ensin.

Nuoret kertovat, kuinka toisten työntekijöiden puhumattomuus aiheuttaa epävarman tunteen siitä kuuluuko nuori työyhteisöön. Epävarmuus vaikuttaa kielteisesti nuorten itsetuntoon ja halukkuuteen jatkaa työssä. Nuoret kertovat myös, kuinka kohtaavat erityisesti vanhempien työntekijöiden toimesta halveksivaa suhtautumista. Työntekijöiden ikäryhmän lisäksi myös ala, jolla työskennellään vaikuttaa siihen, miten uusiin työntekijöihin suhtaudutaan. Nuorten mukaan rakennusalalla on hyvin yleistä, että uusia työntekijöitä ei hyväksytä heti tasavertaisiksi työyhteisön jäseniksi.

5.1.2 Miten paljon uskallat antaa itsestä?

Vahvana kokemuksena nuorten puheessa näyttäätyy työnantajien vajavaiset tiedot vaikeasti työllistyvien nuorten haasteista ja erityispiirteistä. Nuoret toivovat työpaikoille lisää ymmärrystä ja kykyä kohdata erilaisia ihmisiä.

Pitäis varmaan kertoo, mutta mitä ne sit ajattele. Et miten paljon sä uskallat antaa itsestä?

Niille (työnantajille) jotain kursseja, että jos joku nuori on tämmönen vaikka vähän ahdistunu. Tai joku et miten ne voi auttaa sitä siel töissä.

Jos mä sanon, että mulla on masennusta ja mielenterveysongelmia ollu ja saattaa tulla tämmöstä. Joo ei sun kannata sitte tulla tänne ollenkaa. Heippa. Vaikka

muuten ois tosi pätevä ja kaikkee muuta, ni ei. Sulla on päässä vikaa lähe menee vaa.

Tietoisuus työpaikalla nuoren mahdollisista haasteista nähdään tärkeänä ja keskusteluissa korostui nuoren henkilökohtaisista haasteista työnantajalle ja muulle työyhteisölle tiedottaminen. Nuoret kokevat, että työnantajan on hyvä tietää joistakin työhön selkeästi vaikuttavista haasteista, mutta tiedostavat myös vahvan stigman, joka liitetään haasteellisessa elämäntilanteessa olevaan nuoreen. Nuoret kuvaavat tunnetta siitä, kuinka eivät uskalla paljastaa itsestään asioita muulle työyhteisölle.

Nuorten mukaan työnantajilla on usein vääränlainen kuva nuorten tilanteesta työmarkkinoilla. Työnantajien vajavaiset tiedot nuorista työntekijöistä näkyvät nuorten kokemuksen mukaan myös työtehtäviin perehdyttämisessä. Nuorten mukaan työnantajilla on oletus, että työt opitaan tekemällä ja varsinaista perehdytystä ei tarvita. Todellisuudessa työpajoilta avoimille työmarkkinoille siirtyvät nuoret saattavat tarvita perehdytystä totuttua enemmän.

5.1.3 Mikä on se todellinen syy?

Myös keskusteluyhteys työnantajan kanssa työnhakuprosessin eri vaiheissa koettiin puutteelliseksi ja sen vuoksi nuoren työllistymistä vaikeuttavaksi. Nuoret toivoivat enemmän palautetta työnantajilta erityisesti silloin, jos työ päättyi työnantajan taholta.

Todella niinku turhauttavaa ja niinku ahdistavaaki välillä, ku ei tiedä että mikä siinä on sitte ollu se todellinen syy, että onks se tosiaanki se että on ollu niin paljo hakijoita vai onks sitte jotain niinku sellasta, mitä multa niinku puuttuu?

Vois sillä lailla saada niinku sen kehittämispalautteen, että mitä pitäs niinku kehittää vielä, että vois saada niinku jatkossa saadaa sen työpaikan. Tai vastaavanlaisia työpaikkoja.

---tuntuu vähän sillee et se on niinku et no oppii samalla ku tekee, mut samaan aikaan jos sulle ei opeteta mitä pitää tehdä, ni tottakai siin on epävarmempi ku tekee sitä.

Nuoret kertovat, kuinka he kokevat turhauttavana ja ahdistavana sen, etteivät he saa tietää syitä sille mikseivät tulleet valituksi työnhakuprosessissa. Viestintä työnantajan taholta työnhakuvaiheessa on niukkaa ja jättää nuorille paljon avoimia kysymyksiä. Kielteisen vastauksen saatuaan nuoret toivoisivat kommentteja hakemukseensa ja perusteluja valinnalle, jotta voisivat kehittää itseään työnhakijoina. Usein nuoret eivät saa lainkaan vastauksia lähettämiinsä hakemuksiin.

Vähäinen vuorovaikutus työnantajan kanssa näyttäytyi myös kokemuksina vajavaisesta perehdytyksestä. Nuoret kuvasivat tilanteita, joissa työtehtävien suorittaminen on ollut epävarmaa puutteellisen ohjeistuksen vuoksi.

5.2 Palvelut

TE-palvelut ja työpajatoiminta näyttäytyivät aineiston analyysin perusteella keskeisiksi työllistämistä edistäviksi palveluiksi. Sen lisäksi nuoret osasivat nimetä monia erilaisia nuorten työllisyyteen tähtääviä hankkeita ja projekteja, mutta eivät kokeneet niitä erityisen hyödyllisinä. Kela esiintyi keskusteluissa useasti, mutta lähes poikkeuksetta haasteellisena ja kankeana viranomaistahona.

5.2.1 Työpajalle on helppo tulla

Aineiston analyysi paljasti, että työpaja koettiin paikaksi, jossa oppii uusia asioita, jonne on helppo tulla ja josta saa vinkkejä työnhakuun. Työpajalle myös usein palattiin työsuhteen katkeamisen jälkeen.

No siis täällä niinkun ymmärretään, tää on pieni porukka ja omien tavoitteiden mukaisesti saa toimia.

Ohjaajat ottaa välillä esiin sen, että ne seuraa..niin mitä on niinkun tarjolla ja niil on niinkun niin sanotusti korvat niinku ulkopuolella.

No niin tääl ei vaadita niinku mitään työkokemusta. Tänne on niinku helpompi tulla, ku jonnekki työpaikalle. Ei tarvi heti osata niinku kaikkee.

Nuoret kuvailevat työpajoja ympäristöksi, jossa heitä ymmärretään ja jossa on mahdollista toimia omien tavoitteidensa mukaisesti. Myös pieni ryhmäkoko koetaan eduksi. Työpajojen ohjaajien ammattitaitoa arvostetaan ja he ovat nuorten keskuudessa pidettyjä. Ohjaajien tiedetään olevan perillä avoinna olevista työpaikoista ja siitä minkälaisia töitä työpajan nuoret hakevat. Nuoret kokivat työpajoilla olevan enemmän joustoa ja vaatimustason olevan matalampi, kuin avoimilla työmarkkinoilla

5.2.2 Työkkäristä se alkaa

Te-palvelut mainittiin ryhmäkeskusteluissa hyvin usein työnhakuprosessin alkamisen yhteydessä. Kokemukset Te-palveluista vaihtelevat.

Esimerkiks jos menee niinku työkkäriin kyselemään et hei, tarttis mieltä jotain muuta. Et mitä niinku vaihtoehtoja on et

mä voisin niinku päästä työelämään sitte ne saattaa ehdottaa sieltä.

Ja sitte taas työkkäriki on mullekin tarjonnu monta kertaa sellasen työpaikan mis on vaadittu vaikka viiden vuoden työkokemus. Ja mul ei oo ees vuottakaan niinku siihe työhön tarvittavaa työkokemusta.

Sieltähän se alkaa. Et työnhakijaks pitää aina ilmottautua ku työ päättyy.

Nuoret kertovat kuinka työn päättyessä on ilmoitauduttava työttömäksi työnhakijaksi. Te-palveluiden toimisto mielletään paikaksi, josta työllistymisprosessi alkaa ja josta työhön ohjataan. Kielteiset kokemukset TE-palveluista liittyvät tarjottuihin työpaikkoihin, jotka etäisyyksien tai vaatimusten perusteella ovat lähtökohtaisesti hyvin haastavia nuorille.

5.2.3 Kela, sossu ja erilaiset hankkeet

Nuoret kokevat Kelan kanssa asiointin välttämättömänä tarvittavien etuuksien saamiseksi ja oman talouden turvaamiseksi. Työllistymistä edistävinä tahoina nähdään myös sosiaalityöntekijä sekä erilaiset nuorten työllistymistä tukevat hankkeet ja projektit.

Varsinkaa jos ei niinku osaa Kelan juttuja hirveesti ni sit se on niinku vaikeeta oppia, että niinku mitä oikein tekee sen kanssa.

Eiks ne sossut ainaki jonku verran kai.

Mun mielestä niinku nää kaipais kyllä isoo parannusta että oikeesti se nuori vois saada sitte sen työpaikan. Ettei se jää siihen että se vaan menee kokeilemaan sinne työpaikalle jonku tietyn ajan ja sitte sanotaan että juu ei kiitos.

Kelan kanssa asiointi on nuorten mukaan välttämätöntä toimeentulon turvaamiseksi, mutta kokemattomalle asiointi voi olla haastavaa. Erilaisia työllistymistä tukevia hankkeita nuoret eivät koe tehokkaina. Nuoret kertovat, kuinka hankkeet ja projektit kaipaavat paljon kehittämistä. Nuorilla on kokemus, että hankkeiden kautta ei ole mahdollista työllistyä vakituisesti, vaan työllistymismahdollisuudet rajoittuvat lyhyisiin kokeilujaksoihin.

5.3 Työllistymisen esteet

Analyysin kautta aineistosta erottui kolme selkeää työllistymisen esteenä koettua asiaa tai ilmiötä. Lähes yhtä merkittävänä syinä avoimille työmarkkinoille työllistymistä estävinä seikkoina nuoret kokivat lyhyet työsuhteet ja kokemuksen puutteen. Kolmantena esteenä nähtiin omat henkilökohtaiset haasteet.

5.3.1 Lyhyet työsuhteet

Lyhyet työsuhteet näyttäytyivät ryhmäkeskusteluissa suurena esteenä työllistymiselle. Syinä työsuhteiden pätkittäisyydelle mainittiin palkkatukiohjelma, sesonkiaajat ja työnvälitysfirmit.

Se niinkun hankaloittaa paljon nuoren asemaa. Jos on tällä palkkatukiohjelmalla.

Mul on monenlaisia kokemuksia pätkätöistä. Et se on tosi turhauttavaa. Tulee semmonen turhauttava olo myöskin, ku ei oo varma siitä jatkosta.

No periaattees ainaki ku mä olin tuolla rakennuksilla ni semmosten kautta ne sano mulle samana iltapäivänä, et ei huomenna sit tartte tulla. Sit taas soitettii sinne välitysfirmaan, et mihis meen huomenna ja sit ei ollukkaa hommia. Viikko räittiin kattoo ja sit tuli taas joku parin päivän homma ja.

Erityisesti palkkatuella palkkaaminen nähdään nuorten asemaa hankaloittamana järjestelmänä. Epävarmuus palkkatuen jatkuvuudesta aiheuttaa työsuhteiden katkeamista ja nuoret kokevat erittäin turhauttavana lyhyistä työsuhteista aiheutuvan työnhakuprosessin toistumisen uudelleen ja uudelleen. Lyhyiden työsuhteiden kielteisenä vaikutuksena koetaan myös epävakaa talous ja huoli tulevaisuudesta. Rakennusalalle välitysfirman kautta työllistyneelle nuorelle ilmoitettiin, ettei hänellä olekaan seuraavana päivänä töitä. Nuori kertoo olleensa viikon kotona turhautuneena kunnes sai taas seuraavan työkomennuksen.

5.3.2 Kokemuksen puute on se suurin kompastuskivi

Nuoret korostivat ryhmäkeskusteluissa työkokemuksen puutteetta ja toisaalta suuria vaatimuksia kokemuksen suhteen avoimilla työmarkkinoilla. Koulutuksen ja kokemuksen lisäksi työn saamiseen vaaditaan hyvää tuuria.

Ja kun ei oo työkokemusta ni ei just välttämättä pääse sinne, mut ku sit jos ei pääse töihin ikinä ni ei myöskään saa työkokemusta.

Kokemuksen puuttuminen on ehkä niinku suurimpia kompastuskiviä nykyään työmarkkinoilla. Sen takia sitä työtä ei saa niin helposti.

Se vaatii nykyään hirveetä tuuria, vaikka olis koulutus ja kokemus siellä ni siel on silti monta muutaki kel on koulutus ja kokemus.

Nuoret kuvaavat haastavaa tilannetta avoimilla työmarkkinoilla, jossa heidän ei ole mahdollista päästä hankkimaan monessa työpaikassa vaadittavaa työkokemusta. Koulutuksen ja työkokemuksen lisäksi on tietyissä ammateissa oltava voimassa olevat lupakortit, joiden hankkimiseen vaaditaan usein omaa taloudellista panosta tai opiskelupaikka. Nuorten kuvausten perustella kilpailu avoimilla työmarkkinoilla olevista työpaikoista on todella kovaa ja työtä ei tunnu riittävän kaikille.

5.3.3 Omat henkilökohtaiset haasteet ja rajoitteet

Kolmantena suurena esteenä nuorten työllistymisessä avoimilla työmarkkinoilla koettiin nuorten henkilökohtaiset haasteet. Henkilökohtaiset haasteet ovat hyvin yksilöllisiä ja syyt niiden taustalla erilaisia.

---jotku sairaudet, allergiat.

Öö toi, mahdolliset mielenterveysongelmat.

Ja sit mitä kauemmin on niinku ilman duunia ja koulun jälkeenki ni sitä ujommaks ihmine vaa alkaa menee kokoaja ja kokoaja.

Nuoret listaavat avoimille työmarkkinoille työllistymisen esteenä oleviksi henkilökohtaisiksi haasteiksi erilaisia terveydellisiä ongelmia ja mielenterveyden haasteita. Kielteiset kokemukset avoimilla työmarkkinoilla tekevät nuoren ujommaksi ja rima työn hakemiseen uudelleen nousee.

5.4 Huonot kokemukset – jatkuva painostus työnhakuun stressaa ja usko omiin kykyihin horjuu

Ryhmäkeskustelut sisälsivät paljon kielteisesti latautunutta puhetta. Analyysin kautta aineistosta erottui selkeästi sekä ulkopuolelta tulevia,

huonoja kokemuksia tuottavia asioita, että nuoresta itsestään kumpuavia kielteisiä ajatuksia työllistymiseen liittyen.

Suurimpina nuorten huonoihin kokemuksiin vaikuttavina tekijöinä mainittiin painostus ja siitä aiheutuva turhautuminen työnhaussa. Nuoret kuvasivat myös tilanteita, joissa nuori itse alkaa vähätellä itseään ja omaa osaamistaan ja näin vahvistaa huonoa kokemustaan.

Mul on ainaki tullu siis hirveesti niinku paineita. Tai niinkun lisäpaineita siihen työnhakuun, että pitäs niinku hakee sit johonki muualle. Ihan niinku sellaseenki alaan mistä ei oo niinku mitään kokemusta esimerkiks. Semmonen luo niinku ihan hirveet paineet että nyt täytyy niinkun, tai niinku painostetaan liikaa että pitäs hakee kokoajan niinku töitä.

Tietty sukulaiset kyl on sanonu. Hae sitä, älä ny hae vaan sitä sun alaas vaan hae sitä jotain Ihan sama mee vaikka siivoojaks tai jotain nyt haet töitä.

Mullaki on nyt jo sillee et tai mä oon miettiny täs pitkään et oonks mä enää, oonks mä niinku tarpeeks fiksu enää mihinkään duuniin tai mitään muutakaan et niinku se rohkeus on alkanu vähä hiipuu.

Pikemminkin tällä alueella on se, että me ei niinkun. Et me ei tehdä tääl mitään. Et me vaan istutaan tääl päivät pitkät ja ja juodaan kahvia ja tuijotetaan kattoon.

Nuori kertoo, kuinka toisten ihmisten kannustaminen työnhakemiseen tuo lisäpaineita ja ylimääräistä stressiä. Erityisesti paineita aiheuttaa se, jos nuorta kehoitetaan hakemaan töitä joltain muulta alalta, kuin mikä nuorta kiinnostaa. Nuoret kuulevat kommentointia työnhakemisestaan paljon myös omilta läheisiltään. Yleinen kokemus oli, että kommentointi ei auta nuoria. Jatkuva työnhakuun kehottaminen tuntuu stressaavalta, sillä usein nuoret hakevat aktiivisesti töitä.

Toinen nuori kertoo pitkän työttömyysjakson aikana alkaneensa epäillä omaa älykkyyttään ja kykyjään. Tuloksettoman työnhaun seurauksena nuoren rohkeus alkaa hiipua ja usko työllistymiseen horjuu. Pitkät työttömyysjaksot ja päättyneet työsuhteet synnyttävät nuorissa myös pelkoa epäonnistumisesta.

Analyysi paljasti myös nuorten kokemuksen siitä, kuinka muulla yhteiskunnalla on vääränlainen käsitys työpajalla käyvistä nuorista. Nuoret kertoivat kuulleensa keskusteluja oikeisiin töihin menemisestä. Nuorten myös uskotaan viettävän työpajoilla aikaa juoden kahvia ja tekemättä minkäänlaisia töitä.

5.5 Vaikutukset nuoreen

Työpajalla käyvien nuorten avoimille työmarkkinoille työllistymiseen liittyy monenlaisia kokemuksia ja näillä kokemuksilla on selkeitä vaikutuksia nuorten elämään. Analyysi paljasti sekä kielteisiä, että myönteisiä vaikutuksia. Myönteiset vaikutukset liittyvät työllistymiseen ja taloudellisen tilanteen paranemiseen ja kielteiset vaikutukset liittyvät lähtökohtaisesti työllistymisen epäonnistumiseen.

5.5.1 Menee paremmin

Aineistosta erottui selvästi merkittävimpänä myönteisenä vaikutuksena taloudellisen tilanteen paraneminen työllistymisen kautta. Myös vaikutukset mielenterveyden ja itsetunnon kannalta olivat merkittävät.

Jos on töitä, on rahaa. Ja sitte voi tehä kaikkee muuta.

Itseluottamusta tuli. Tai niinku nousee, ainaki jonkin verran. Riippuu tietysti, miten pitkään nuori on sitä työtä hakenu ja näin poispäin, mutta ainaki niinku saa vähän sitä itseluottamusta siihen omaan tekemiseen sitte. On niinku kuitenkin mahdollisuus saada jotain.

Tulee parempi mieli, ku saa sen työpaikan vihdoin ja viimein. Jes! Nyttten mä sain. Ja sit jos saa viel semmost mist tykkää ni sit on sillee Jee!

Nuoret tiedostavat työllistymisen merkityksen oman taloutensa kannalta ja kertoivat työssä olon tuovan rahaa. Eräs nuori kertoo työllistymisen kautta saaneensa myös lisää itseluottamusta ja mielialansa piristyneen. Nuoren kannalta on tärkeää, että hän saa kokemuksen työllistymisestä ja näin näkee, että hänen on mahdollista työllistyä. Kokemus työllistymisestä on erityisen tärkeää etenkin niissä tilanteissa, joissa työtä on haettu pitkään. Erityisen hyvänä asiana koetaan työllistyminen oman alan työhön ja työhön, jossa tietää olevansa hyvä.

5.5.2 Jää kotiin

Kielteiset vaikutukset nuoreen liittyvät nuoren passivoitumiseen ja nuoret kuvasivat haluaan olla vain kotona. Kielteisiä vaikutuksia aiheuttavaa pitkät työttömyysjaksot ja päättyneet työsuhteet.

Semmonen tyhjä vaan tulee. Sitten kun ei tiedä et saako sen seuraavan työpaikan. Tulee se semmonen epävarma. Joo mitähän nyt sitte.

Nii et se motivaatio laskee iha hirveesti sitte siihen ja haluu sitte että onko sitte niinku mitää järkee enää mitää muuta vaihtoehtoo miettii.

Siin saattaa lamaanuu ihan täysin. Sekin on hyvin mahdollista.

Nuori kuvailee työn päättymisen jälkeistä olotilaansa tyhjyyden tunteena. Tilanteeseen liittyy vahvasti myös epävarmuus jatkosta ja pohdinta seuraavan työpaikan saamisesta. Toinen nuori kertoo kuinka epäonnistumisen kokemukset avoimilla työmarkkinoilla laskevat motivaatiota uuden työn hakemiseen. Nuoret saattavat myös lamaanua ja passivoitua kotiinsa, mikäli työsuhteiden päätyminen on toistuvaa ja uuden työn löytäminen haastavaa.

5.6 Unelmatyö – kiinnostava, joustava ja riittävästi ohjausta

Ryhmäkeskusteluissa pyysin nuoria pohtimaan mikä tai minkälainen voisi olla työpajalla käyvien nuorten unelmatyö. Analyysi paljasti, että työpajalla käyvät nuoret haaveilevat työllistymisestä työhön, joka heitä aidosti kiinnostaa. Nuoret myös arvostavat työpajalta tuttua joustavuutta ja riittävää ohjausta työn tekemisessä.

Jos on vaikka opiskellu jonkun alan niin ni hakee sit sitä paikkaa.

Ja kaikista parastahan on jos saa vielä oman alan töitä.

Ehkä semmoset lyhyet työajat ja semmonen joustavuus ja.

---ehkä tutustuu siihen ympäristöön ja sillee et lähtis pajalta vaikka ohjaajan mukaan ja sais vaan tutustuu siihen työpaikkaan rauhassa.

Analyysi paljasti, että nuoret haluavat työllistyä työhön, joka heitä aidosti kiinnostaa ja jossa he tietävät olevansa hyviä. Usein tällainen työ löytyy alalta, josta nuorella on ammattitutkinto. Nuorten mielipide on, että työtä, josta ei nauti ei kannata jatkaa. Monet nuorista olivat suorittaneet ammattitutkinnon, jollekin alalle ja oman alan työtä arvostetaan ja pidetään tavoiteltavana.

Joustavuus esiintyy nuorten puheessa merkittävänä unelmatyön ominaisuutena. Työpajatoiminnalle ominainen ymmärrys ja jousto työajoissa ja työtahdissa koetaan hyväksi asiaksi. Nuoret kuitenkin käsittävät avoimien työmarkkinoiden erilaiset pelisäännöt verrattuna työpajamaailmaan ja kuvaavat, kuinka työpaikalla ei ole mahdollista toimia täysin samoin järjestelyin, kuin työpajoilla.

Analyysi paljasti myös nuorten kokemuksen yksin jäämisestä työpaikoilla etenkin työsuhteen alussa. Nuori kertoo ihannetilanteesta uuden työn aloittamisessa, jossa tuttu ohjaaja esimerkiksi työpajalta on mukana tutustumassa uuteen työympäristöön rauhassa. Nuorten haaveammattiin sisältyy paljon aitoa ihmisten välistä kohtaamista sekä kiireetön ja arvostava ilmapiiri.

5.7 Oman toiminnan merkitys – positiivinen asenne ja oma-aloitteisuus.

Nuoret toivat myös oman toimintansa tarkasteluun avoimille työmarkkinoille työllistyessä. Työllistymisen prosesseissa on monia vaiheita, joissa nuorilta vaaditaan aktiivisuutta, positiivista asennoitumista ja oma-aloitteisuutta. Myös nuoren oma vastuu työpaikan säilyttämisestä nähtiin tärkeänä

Niinku korostaa omia hyviä puolia siinä tosi paljon ja kyllä se, vaik se vähän liioittelet omia niinku positiivisia juttuja ni kyl se siinä niinku. Sit ku sä pääset alottaa sen työn ni sä pääset kyllä näyttää siinä et sä pystyt näihin.

Ei kukaan oikeesti oo siellä sua tönimässä, että nyt mene mene, vaan sehä voi olla oikeesti vaa semmosta no enhän mee. Et se tarkoittaa sitä et sä omaehtosesti sä itse menet ja teet sen asian. Ei sua oo kukaan täällä ohjaamassa koko ajan.

Et kyllä siitä työpaikasta sitte pidetään kynsin ja hampain kiinni et siellä ollaan. Ja tehdään.

Nuoret kertovat positiivisuuden merkityksestä työnhaussa ja sen eri vaiheissa. Haastattelutilanteessa nuori kannustaa olemaan ylipirteä ja liioittelemaan myönteistä asennoitumista. Nuoret kannustivat myös jatkamaan työn hakua, vaikka pettymyksiä tulisikin.

Oma-aloitteisuus ja aktiivisuus nousee nuorten näkemyksissä keskeiseen asemaan. Erityisesti työnhakuprosessin aloittamisessa nuoret painottavat kaiken lähtevän hakijasta itsestään. Kokemuksista välittyy nuorten tiedostaminen itsensä vastuullisina aikuisina, joita kukaan ei ole käskemässä työnhakuun, vaan kaiken on lähdettävä itsestä. Myös avun ja neuvojen kysyminen on nuorten kokemuksen mukaan tärkeää ja nuoren vastuulla. Toisaalta nuoret pohtivat myös yksilöllisiä eroja työtä hakevissa nuorissa, ja tiedostavat ettei kaikilla nuorilla ole samanlaisia edellytyksiä tarvittavaan aktiivisuuteen.

Kun nuori työllistyy, on työ nuorten mukaan tehtävä huolellisesti ja kannettava vastuunsa. Saadusta työstä halutaan pitää kiinni ja aineistosta

erottui analyysin kautta nuorten kokemukset huolellisesti tehdyn työn merkityksestä ja täsmällisyydestä työpaikalla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vaikeassa työmarkkina-asetuksessa oleville nuorille tarjottavat palvelut eivät täysin riitä vastaamaan niihin tarpeisiin ja ongelmiin, joita nuoret avoimille työmarkkinoille työllistymisessä kohtaavat. Tarvitaan paitsi tehokkaampaa tukea työllistymiseen, myös molemminpuolisen vuorovaikutuksen edistämistä nuoren ja ympäröivän työyhteisön välille. Lisäksi koko yhteiskunnan asennoituminen työhön ja erityisesti nuorten työllistymiseen kaipaa korjausta, jotta nuorten tilanne voisi helpottua.

Pirstaloituneen palvelujärjestelmän heikkoutena on nuorten hukkuminen ammattilaisten muodostamaan viidakkoon. Kehitys yhden luokun periaatetta kohti taas aiheuttaa aikaisempien tutkimusten mukaan haasteita nuorten tunnistamisessa. Tässä tutkimuksessa tulokset osoittivat työpajatoiminnan olevan nuorille mieluisaa ja työntekijät erityisesti kohtaamisen ja ohjaustyön ammattilaisia. Työpajalta avoimille työmarkkinoille siirtyneet nuoret palaavat usein takaisin työpajalle työsuhteen päätyttyä. Työpaja koetaan ympäristöksi, jossa omien haasteiden kanssa on mahdollista olla ja tulla ymmärretyksi. Kuilua työpajan ja työpaikkojen toimintakulttuurien ja -tapojen välillä olisikin kavennettava, jotta työpajalla viihtyvät nuoret kokisivat olonsa yhtä turvalliseksi myös työelämässä.

Työpajatoiminnan vaikuttavuutta arvioitaessa tämän tutkimuksen perusteella, voidaan sen todeta olevan jossain määrin onnistunutta sosiaalipoliittisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Asiakkaat ovat tyytyväisiä saamaansa palveluun työpajalla ja kokevat sen myönteisenä, mutta työllisyyspoliittiselta kannalta toimenpiteet eivät ole onnistuneita, sillä työllistyminen avoimille työmarkkinoille on epäonnistunut toistuvasti. Ihannetilanteessa nuoret olisivat työllistyneet avoimille työmarkkinoille ja kokisivat siellä viihtyvänsä yhtä hyvin, kuin työpajaympäristössä.

Työssä viihtyminen on avainasemassa työsuhteiden jatkumisen kannalta. Tutkimuksen tulosten mukaan nuoret viihtyvät työssä, jossa on samanlaisia elementtejä, kuin työpajalla ja joka vastaa heidän koulutustaan. Keskeistä viihtymisessä on työilmapiiri ja nuorten kohtaaminen mahdollisine erityispiirteineen. Tällä hetkellä työpajalta ponnistavat nuoret eivät koe tulevansa ymmärretyksi ja kohdatuksi oikealla tavalla avoimilla työmarkkinoilla. Osittain taustalla vaikuttavat ylisukupolviset käsitykset työstä ja työn tekemisen kulttuurista, jota myös nuoret itse saattavat pitää yllä. Suhteuttavatko nuoret uskon omiin kykyihinsä ulkopuolisiin, ennalta omaksuttuihin vaatimuksiin ja yhteiskunnan totuttuun tapaan

työskennellä? Kuinka moni työpajalla käyvistä nuorista uskaltaa nostaa aktiivisesti keskusteluun toisenlaisen tavan tehdä työtä ja vaatia sille arvostusta?

Kiire työpaikoilla syö ajan perehdytykseltä ja molemminpuoliselta tutustumiselta. Miesvaltaiset alat, kuten rakennusala ja sen vanhempi ikäluokka luovat niukkasanaanaisuudellaan ahdistavaa ilmapiiriä epävarmalle nuorelle työntekijälle. Nuorten oikeanlainen, ennakkoluuloton kohtaaminen vaatii tietoisuuden lisäämistä työmarkkinoilla. Myös nuoret itse olisi saatava vakuutettua heidän työpanoksensa merkityksestä ja työelämään liittyvän arvomaailmansa hyväksymisestä. Työ tulee muuttumaan ja sen mielekkyys ja merkityksellisyys tekijälle itselleen tulevat saamaan suurempaa arvostusta. Ennusteet työn muutoksesta kytkeytyvät tutkimukseni tuloksista ilmenneisiin muutostarpeisiin työmarkkinoilla. Uudenlainen suhtautuminen työhön ja työmarkkinoiden arvopohjan muovautuminen eettisiä ja ekologisia näkökulmia mukailevaksi olisi vaikeasti työllistyvien nuorten kannalta myönteinen asia. Työpajalla käyvien nuorten täytyy tuntea olevansa oikeutettuja etsimään töitä vain heille mielekkäiltä aloilta, joilla he tietävät osaavansa ja saavansa riittävästi haastetta.

Yli puolet tutkimukseni ryhmäkeskusteluihin osallistuneista nuorista oli suorittanut jonkin ammatillisen tutkinnon. Myös valtakunnallisesti tarkasteltuna suuri osa työpajoilla käyvistä nuorista on suorittanut toisen asteen tutkinnon. Tätä taustaa vasten tarkasteltuna täytyy syitä sopivan työn löytymisen haastavuuteen etsiä muualta. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan yhtenä syynä siihen, ettei mieleistä työtä löydetä, on erittäin kova kilpailu avoimena olevista työpaikoista. Koulutuksen ja kokemuksen lisäksi työnhakutaitojaan voi harjoittaa työpajalla tai erilaisissa työllisyshankkeissa, mutta kiinnostavaa, oman alan työtä ei välttämättä riitä kaikille. Tämän tutkimuksen tulokset kulkevat linjassa aikaisempien tutkimusten tulosten kanssa; vaikeassa työmarkkina- asemassa olevien nuorten on vaikea työllistyä ilman riittäviä tukipalveluita.

Myös työnantajat tarvitsevat tukea. Erityisesti vaikeasti työllistyvien nuorten palkkaamisessa on työnantajalle tarjottava paremmat mahdollisuudet auttaa nuorta työssä. Sosiaalisten yrittäjien kokemukset palkkaamisesta työntekijöistä ovat myönteisiä, kun perehdytykseen on riittävät resurssit. Riittävän perehdytyksen ja työympäristön muokkaamisen merkitystä ei voi korostaa liikaa. Keskeistä hyvän yhteistyön syntymiselle työyhteisöissä on uusien työntekijöiden perehdyttäminen, jossa johto on osallisena. Arvostava ilmapiiri luo turvallisuuden tunnetta ja vahvistaa yhteisöllisyyden kokemusta. Ihmissuhteet työpaikalla vaikuttavat työntekijöiden sitoutumiseen ja sairauspoissaoloihin. (Nummelin, 2008, s. 60-62)

Työpajalla käyvät nuoret haluavat työllistyä avoimille työmarkkinoille. Tulosten mukaan he haluavat ansaita elantonsa palkkatyöllä ja kuulua

tasavertaisena jäsenenä työyhteisöön. Omien henkilökohtaisten haasteiden tai vain työllistymisen vaikeuden aikaansaama leima on vahva ja nuoret kärsivät siitä ponnistellessaan ansaitakseen ympäröivän yhteisön kunnioituksen ja arvostuksen. Myös tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että vaikeasti työllistyvien nuorten halu työllistyä ei ole alhaisempi, kuin muilla nuorilla. He päinvastoin kärsivät pitkistä työttömyysjaksoista ja toimettomuudesta. Nuoret toivovat päiviinsä mielekästä tekemistä ja työllistyessään sopivaan työpaikkaan haluavat osoittaa olevansa luottamuksen arvoisia.

7 POHDINTA

Nuorten työllistymisellä yhteiskunnassamme on monenlaisia vaikutuksia niin taloudellisista näkökulmista, kuin sosiaalisista näkökulmista. Työllisyysprosentilla on oma roolinsa työmarkkinoiden tarkastelussa, mutta tutkijana kallistun tarkastelemaan koko nuorten työllistymisen ilmiötä sosiaalisesta näkökulmasta. Työllistymisen vaikutus yksilöön on sosiaalisen pääoman ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta merkittävä. Erityisesti haluan tarkastella työllistymistä osallisuuden kokemuksen toteutumisen näkökulmasta.

Osallisuus on ollut jo vuosien ajan etenkin sosiaalialan kentällä paljon käytetty termi ja eräänlainen hyvinvoinnin ja palveluiden onnistumisen mittari. Kansalaisten osallisuuden edistämiseen pyritään kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja monilla organisaatioilla on palkattuna tehtävää hoitavia osallisuuskoordinaattoreita. Olen myös itse lastensuojelun sijaishuollossa tehnyt pitkään töitä lasten ja nuorten osallisuutta edistävässä työryhmässä. Osallisuus nähdään usein vain kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisenä ja asiakkaiden istuttamisena ammattilaisten kanssa samaan neuvottelupöytään. Osallisuuden ei välttämättä tarvitse perustua mielipiteensä ilmaisemiseen ja vaikuttamiseen. Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu johonkin ja siihen liittyy vahvasti yhteisöllisyys. Tunne siitä, että on osallisena jossakin riittää.

Työllä ja työyhteisöillä on yhteiskunnassamme hyvin vahva asema. Vaikka työ tulee muuttumaan ja ihmisten roolit työprosesseissa supistumaan, uskon työyhteisöjen pysyvän keskeisinä sosiaalisina ympäristöinä. Työn kautta meidän on mahdollista määritellä itsemme paitsi työn konkreettiseksi tekijäksi, myös osaksi jotakin suurempaa, johon haluamme kuulua. Itselle mielekkäässä työssä ja työyhteisössä, jossa todella viihtyy, on ihmisen mahdollista tuntea vahva osallisuuden kokemus. Osallisuuden kokemus voi yksilötasolla parhaimmillaan kehittyä haluksi päästä vaikuttamaan yhteisön yhteisiin asioihin. Tämän kaiken mahdollistaa luottamus ja vapaus olla osa yhteisöä omana itsenään. Nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta viihtyvyys työyhteisössä on todella tärkeää. Onnistuneen työllistymisen kautta nuorista voi kasvaa yhä

aktiivisempia toimijoita omassa elämässään ja työyhteisössään. Osallisuuden kokemuksen voimauttava vaikutus yksilölle on yllättävän suuri. Näitä myönteisiä vaikutuksia ei pääse tapahtumaan, mikäli ihminen ei viihdy työssään.

Työssä viihtymisen lisäksi suurena ongelmana nuorten avoimille työmarkkinoille työllistymisessä tutkimuksen tulosten perusteella näyttäytyi kova kilpailu työpaikoista. Työtä ei tunnu riittävän kaikille. Työsuhteen aikaisen tukemisen lisäksi työtä olisi saatava tarjolle lisää. Nuorten viesti oman alan kiinnostavasta työstä oli selkeä. Työn täytyy olla sellaista mitä nuori haluaa tehdä.

Opinnäytetyöni tarkastellessa tutkittavaa aihetta myös kehittämisnäkökulmasta olen luonnostellut uudenlaisen palvelun vaikeassa työmarkkina-asetmassa olevien nuorten työllistymisen tukemiseksi. Palvelun suunnittelussa on otettu huomioon aikaisemmat tutkimukset, ennusteet työn muutoksista ja tämän tutkimuksen tulokset. Palvelun business model canvas löytyy opinnäytetyön liitteistä (LIITE 2). Seuraavasta kuvasta voi nähdä palvelun neljä keskeistä osa-alueetta.

Kuva 2. Uuden nuorten työllistymistä tukevan palvelun keskeiset elementit.

Palvelun painopiste on työnhakuvaiheen tehostamisessa, joka tapahtuu uusien yritysten perustamismahdollisuuksia edistämällä ja nuorten työllistämiseen liittyvän tiedon lisäämisellä. Toisena painopisteenä on tuen tarjoaminen sekä nuorille, että työnantajille työsuhteen aikana. Nuorten

tuki on yksilöllistä ja kokonaisvaltaista arjen hallintaan liittyvää tukea, joka sisältää yksilö ja ryhmätapaamisia mahdollistaen vertaistuelliset elementit.

Start-up kulttuurin tuominen vahvojen yhteistyökumppaneiden avulla osaksi nuorten työllistämispalveluja mahdollistaa uuden työn luomisen yhä useammalle nuorelle. Jokaiselta nuorelta on mahdollista löytää kiinnostuksen kohteita ja intohimoja. Oikeanlaisella ohjaus- ja aktivointityöllä nämä kiinnostuksen kohteet voidaan valjastaa myös esimerkiksi yritystoiminnaksi. Start-up yritykset, joiden suunnittelu- ja perustamisprosesseihin nuoret pääsevät itse osallisiksi, sitouttavat nuoria toimintaan ja antavat mahdollisuuden olla luomassa vaikuttaa omaan työhönsä ja työympäristöönsä konkreettisesti. Myös työn merkityksellisyys nuorelle itselleen kasvaa, kun työtä ollaan luomassa itse. Haasteena start-up kulttuurin ja nuorten työllistämisen yhdistämisessä on oikeanlaisten yhteistyökumppaneiden löytäminen sitouttaminen toimintaan. Tarvitaan vankkaa osaamista yrity maailmasta, sekä substanssiosaamista alalta, jolle yritys perustetaan. Vastuu yritystoiminnasta ja siihen liittyvät taloudelliset riskit on lähtökohtaisesti yhteistyökumppaneiden ja nuoret palkataan yritykseen työntekijöiksi. Yhteistyökumppaniksi lähtevät tahot profiloituvat yhteiskuntavastuun kantajiksi mahdollistamalla nuorille heitä kiinnostavan työpaikan luomisen. Tätä voidaan hyödyntää oikeanlaisella markkinoinnilla ja yrityksen ja sen tuottamien palveluiden arvo nousee. Nuoret voivat osallistua myös jo olemassa olevien organisaatioiden uusien toimintojen suunnitteluun ja kehittämiseen ja työllistyä sitä kautta.

Tiedon lisäämisellä on tärkeä rooli palvelukokonaisuudessa. On pyrittävä aktiivisesti lisäämään työmarkkinoille tietoa nuorten erilaisista haasteista ja tarjottava apuvälineitä erilaisten nuorten kohtaamiseen. Haastavassa työmarkkina-asemassa olevien nuorten palkkaamiseen liittyviin kielteisiin asenteisiin ja pelkoihin pyrittävä vaikuttamaan tuomalla esiin myönteisiä vaikutuksia nuoren palkkaamisesta. Tiedon lisääminen edistää start-up yritysten yhteistyökumppaneiden kanssa verkostoitumista, mutta myös olemassa olevien yritysten mahdollisuuksia ja halua palkata nuoria. Nuorten erilaisten lähtökohtien ja valmiuksien kuvaamisen lisäksi olisi paikallisen, vaikeasti työllistyvän nuorison palkkaamisen merkitystä yrityksen tuottamien palveluiden tai tuotteiden lisäarvon näkökulmasta korostettava. Nykytrendien mukaisesti eettisesti ja lähellä tuotetun palvelun arvo nousee, kun yritys on palkannut oman alueensa vaikeasti työllistyviä nuoria. Lähituotannon rinnalle pyritään nostamaan sosiaalisen työllistämisen positiivinen leima. Erilaiset, räätälöidyt tavat tehdä työtä tulevat myös hyväksytyimmiksi tiedon lisäämisen kautta.

Suunta palveluiden kehittämisessä on oikea ja nuorten tarpeita vastaamaan luodaan uusia tukimuotoja oikeita asioita huomioiden. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Kelan Nuotti valmennus, jossa 16-29 vuotiaat nuoret saavat ammatillista kuntoutusta ilman lääkärinlausuntoa ja hakemusta. Palvelu on tarkoitettu nuorille, joilla toimintakyvyn laskeminen luo haasteita opiskeluiden tai työn aloittamiselle tai tulevaisuuden

suunnittelulle. Nuotti-valmennuksessa Kelan kanssa sopimuksen tehneet palveluntuottajat tarjoavat nuorille valmentajia, jotka tukevat nuorta yksilöllisesti. Nuori saa valitsemaltaan valmentajalta tukea arkeen omassa ympäristössään. (Kela, 2019)

Välityömarkkinoitamme ja nuorille suunnatuista palveluista löytyy valtava määrä osaamista, joka olisi yhdistettävä yhdeksi kokonaisvaltaisempaa tukea antavaksi paketiksi. Nuorten vahva halu työllistyä ansaitsee oikeanlaisen tuen räätälöinnin heidän tarpeisiinsa ja asenteiden korjauksen yhteiskunnassamme. Aika palveluiden kehittämiseksi on suotuisaa ulkoisten muutosvoimien kannustaessa tarkastelemaan toimiamme yhä enemmän eettisistä ja ekologisista näkökulmista. Erilaisten työntekijöiden palkkaaminen ja työn merkityksellisyys kasvattavat arvoaan ja luovat mahdollisuuksia työmarkkinoille. Lisäksi yhteiskunnassamme velloneet maakunta- ja sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistukset luovat pohjaa järjestelmien uudelleenorganisoinnille.

Yhteiskunnassa vahvasti vaikuttavat asenteet ja ylisukupolviset käsitykset näyttelevät keskeistä roolia työmarkkinoille muodostuvien esteiden osalta. Vanhemman ikäpolven suhtautuminen nuoriin työnhakijoihin luo paineita ja ajaa nuoria nurkkaan aidon kannustamisen sijaan. Asenteet kaipaavat muutosta ja keskustelu kaipaa lisää tietoa ja halua ymmärtää nuorten erilaisia tilanteita. On kuitenkin tarkasteltava myös nuorten omia asenteita ja käsityksiä työmarkkinakentästä ja ennen kaikkea heistä itsestään osana tätä kenttää. Opinnäytetyössäni käytettiin analyysimenetelmänä kategoria-analyysiä, jossa aineistosta etsittiin nuorten luomia kategorioita avoimille työmarkkinoille työllistymiseen liittyen. On tärkeää kiinnittää huomio myös siihen, miten nuoret kategorioita käyttävät. Kategoriat voivat toimia selontekoina, joiden avulla ihmiset puheellaan esimerkiksi raportoivat itsestään tai kuvailevat jokapäiväistä elämää. Kategorisoinnit ovat siis toiminnan ymmärrettäväksi tekevää puhetta ja ne voivat näyttäytyä oikeuttavina, puolustavina, syyttävinä tai vastuuta osoittavina. (Välimaa 2011, s. 30-33)

Mitä tutkimukseeni osallistuneet nuoret kategorioillaan rakentavat? Merkittävä osa kategorioista on raporttia työnhakuprosesseista, mutta kategoriat näyttäytyvät myös syyttävinä selontekoina kohdistuen erityisesti työmarkkinoiden vaatimuksiin, työnantajiin ja työyhteisöihin. Toisaalta puhe työnantajista antaa heille myös oikeutuksen toimintaansa nuorten puhuessa jatkuvasta kiireestä ja vaatimuksista tuloksen tekemiseen. Nuoret vastuuttavat itseään ja puhuvat itsestään työnhakijoina, joiden omalla aktiivisuudella on merkitys työllistymisen kannalta. Kokonaisuuden ja palveluiden kehittämisen kannalta on hienoa huomata nuorten käyttävän kategorioita monipuolisesti, eikä vain syyttävinä ja omaa tilannettaan puolustavina. Nuorten hahmottaessa esimerkiksi työnantajia kohtaan kohdistuvat paineet ja oman toimintansa vaikutuksen työllistymisen kannalta, ovat edellytykset toimivalle palveluiden yhteiskehittämisen prosessille olemassa.

LÄHTEET

Aaltonen, S. (2017). Nuorten elämänpolut ja hyvinvointivaltion palvelukartat. Teoksessa. R. Pietikäinen & A. Välimaa (toim.) *Mahdollisuuksia rakentamassa*. Helsinki. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. ss. 52-59. Haettu 16.11.2019 osoitteesta: https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/mahdollisuuksia-rakentamassa_tpy20-verkkojulkaisu_korj.pdf

Asplund, R & Koistinen, P. (2014). *Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille? Katsaus erityisryhmiin kohdistetun politiikan tuloksiin ja haasteisiin*. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Bamming, R. (2017). *Työpajatoiminta 2016 - Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset*. Vaasa. Aluehallintovirasto.

Cho, J & Trent, A. (2014). Evaluating Qualitative Research. Teoksessa. P. Leavy (toim.) *Oxford Handbook of Qualitative Research*. Oxford. Oxford University Press.

Dufva, M., Halonen, M., Kari, M., Koivisto, T., Koivisto, R. & Myllyoja, J. (2017). *Kohti jaettava ymmärrystä työn tulevaisuudesta*. Helsinki. Valtioneuvoston kanslia.

Eskola, J & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere. Vastapaino.

Hajdù, J. (2014). The legal protection of Unemployed Young people in Hungary. Teoksessa: M. Gunderson & F. Fazio (toim.) *Tackling Youth Unemployment*. Newcastle. Cambridge Scholars Publisher.

Haikkola, L., Näre, L., Lähteenmaa, J. (2018) Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa. S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 136. Haettu: 2.11.2019 osoitteesta https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf

Huomonen, S. (2014). *Työ- ja yksilövalmennus työpajalla*. Helsinki. Valtakunnallinen työpajayhdistys.

Juvonen, L. (2016). *Etsivän nuorisotyön asiakkaana olevien nuorten kokemuksia työttömyydestä ja yhteiskunnallisesta osallisuudesta*. Pro Gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Helsingin yliopisto.

- Kaarninen, M. (2003.) Nuoren tasavallan nuorison ongelmat : oliko Suomessa nuoriso-ongelma? Teoksessa. S. Aapola & M. Kaarninen. *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura. ss.216-237
- Kela. (2019). Nuotti-valmennus. Haettu 16.11.2019 osoitteesta: <https://www.kela.fi/nuottivalmennus>
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa. R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä. PS-Kustannus.
- Markkola, P. (2003.) Moninainen maalaisnuoriso. Teoksessa. S. Aapola & M. Kaarninen. *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura. ss.128-159.
- Nummelin, T. (2008). *Stressi haastaa työkyvyn – Varhainen puuttuminen esimiehen työkaluna*. Helsinki. Sanoma Pro Oy.
- Pietikäinen, R. (2017) Työpajatoiminnan vaikuttavuudesta: jatkopoluille sijoittuminen ja sosiaalinen vahvistuminen. Teoksessa: R. Pietikäinen & A. Välimaa (toim.) *Mahdollisuuksia rakentamassa*. Helsinki. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. ss. 45-52. Haettu 16.11.2019 osoitteesta https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/mahdollisuuksia-rakentamassa_tpy20-verkkojulkaisu_korj.pdf
- Pulka, V. (2018). Joutilaisuuden ylistys digitaalisessa taloudessa – vaihtoehtoja ansiotyön yhteiskunnalle? Teoksessa. A. Suoranta & S. Leinikki. Toim. *Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta – Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?* Tampere. Vastapaino. ss. 28-43.
- Rahikainen, M. (2003.) Nuorena työhön : lasten ja nuorten työnteko 1900-1970. Teoksessa. S. Aapola & M. Kaarninen. *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura. ss.161-185
- Rajavaara, M. (2011). Sosiaalisen kestävyuden arviointi ja aktivoinnin politiikat. Teoksessa. A. Pohjola & R. Särkelä (toim.). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Helsinki. Sosiaali ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Romppanen, S & Saarinen, I. (2009). Yrittäjien kokemukset työllistetyistä. Teoksessa. H. Niittykangas & S. Kauko-Valli (toim.). *Sosiaalinen yrittäjyys: Näkökulmia ja tuloksia*. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto. Haettu 16.11.2019 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47629/978-951-39-3690-7.pdf?sequence=1>

Siltala, J. (2013). *Nuoriso – mainettaan parempi: nykynuorten sopeutumiskäsit historiallisesti*. Helsinki. WSOY.

Suomen nuorisotyön tilastot. (2018). Valmentautujien koulutustaustat - kuvio. Haettu 16.11.2019 osoitteesta <https://www.nuorisotilastot.fi/#!/fi/party/Nuorten%20määrä%20työpajoissa/perus/choice-2/prosentit/whiteblue/Koko%20maa/Koko%20maa/table/suhde/Mitä%20okautta%20valmentautujat%20ovat%20ohjautuneet%20työpajalle%3F%2C%20nuoret/null/kunta/donut/%5B%5D//%5B%5D//2016-2018/0?2/Miten%20edustuksellinen%20demokratia%20nuorten%20osalt a%20toteutuu%20kunnassanne%20ja%20mitä%20edustuksellisen%20demokratian%20mahdollisuuksia%20nuorille%20on%20tarjolla%3F>

Tilastokeskus. (2019) Avoimet työpaikat toimipaikan toimialan (TOL 2008) mukaan 2018/II - 2019/II. Haettu 17.11.2019 osoitteesta http://www.stat.fi/til/atp/2019/02/atp_2019_02_2019-08-19_tau_005_fi.html

Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2013). *Selvitystyö välityömarkkinoiden mahdollisuuksista tukea vaikeasti työllistyvien työelämään osallistumista ja työmarkkinoille pääsyä*. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu 17.11.2019 osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/2872337/Selvitystyö+välityömarkkinoiden+mahdollisuuksista+tukea+vaikeasti+työllistyvien..25012013.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (n.d.) Sosiaalinen yritys. Haettu 17.11.2019 osoitteesta <https://tem.fi/sosiaaliset-yritykset>

Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut, millainen metodi? Teoksessa J. Ruusuvaara & L. Tiittala (toim.) *Haastattelu – tutkimus, tilanteet, ja vuorovaikutus*. Tampere. Vastapaino.

Välimaa, O. (2011). *Kategoriat ongelman selontekoina. Pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa*. Väitöskirja. Haettu 17.11.2019 osoitteesta <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66710/978-951-44-8351-6.pdf?sequence=1>

Waris, E. (2003.) Tytöt, pojat ja yhteisö : perhe ja nuoriso 1800-luvun talonpoikaisessa Suomessa. Teoksessa. S. Aapola & M. Kaarninen. *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura. ss.109-127

NUORTEN MOBIILIALUSTALLE LISTAAMAT AJATUKSET ENNEN RYHMÄKESKUSTELUIDEN ALOITTAMISTA

TYÖN HAKEMINEN	TYÖSSÄ OLO	TYÖN PÄÄTTYMINEN	HAAVEET, TOIVEET, ESTEET
Työkkäri	Täsmällisyys	Potkut	Palkka
Yrittäjyys	Työyhteisö	Kelan kanssa vääntö	Masennus, ahdistus, sosiaalisten tilanteiden pelko
Mistä etsiä etsiä avoimia työpaikkoja	Työympäristö	Uusi työ	Vakituinen työpaikka
Vaikeaa jos ei ole kokemusta	Väsyttävää		
TYÖN HAKEMINEN	TYÖSSÄ OLO	TYÖN PÄÄTTYMINEN	HAAVEET, TOIVEET, ESTEET
Soittaa suoraan työpaikalle ja kysyy. Pukeutuu haastatteluun siististi.	Täsmällisyys, nöyryys.	Ärsyttävää jos oli hyvä duunipaikka ja mukava työympäristö ja ihmiset	S-marketin myymälä päällikkö
- haasteellista - suora yhteys mahdolliseen työpaikkaan - haastatteluun mentäessä hyvä ensi vaikutelma (olemus, pukeutuminen)	Sosiaalinen Ahkera Täsmällinen	Voi tuntua ahdistavalle kun tekeminen ja rytmi muuttuu yhtäkkiä.	Turvallisuusala
- helpompaa suhteilla - liikaa työpaikkoja suhteessa työttömien määrään	Sosiaalisuus Tunnollisuus Motivaatunut asenne Aito kiinnostus Joustavuus	Lyhyet työsuhteet ovat ikäviä	Esteinä työpaikkojen määrä suhteessa työttömiin ja työnantajien haluttomuus ottaa työntekijää ilman kokemusta, mitä ei saa ilman työpaikkaa
Hehe iltaa :D			Vakituinen työ Oma yritys jonain päivänä
			Toiveena Ois jos työpäivät olisivat 6 tuntisia niin siinä Ois enemmän energiaa ja motivaatiota tehdä työtä
TYÖN HAKEMINEN	TYÖSSÄ OLO	TYÖN PÄÄTTYMINEN	HAAVEET, TOIVEET, ESTEET
T Jonot	Joustavuus	Pettymys	Kielitaito
hirveetä säätämistä	Työajat	Huoli tulevaisuudesta	Hyvät une laadut
Tutkiminen	Saada tehdä opiskelu aikaisia oppimia asioita ja toteuttaa itseään	Baari tiski	Kokemus
Saada tehdä töitä omassa alassa, mihin kävi koulun	Työs	Teinkö jotain väärin	Kaikki lupakortit riippuen ammatista
Oman alan hommia olis kiva tehdä		Epävarmuus	Haasteena että vaaditaan jo ekana työpäivänä osaamista eikä anneta tukea työn aloittamiseen ja päästä työhön sisään.
		Oppii kaiken laista	Luottamus
			Omat henkilökohtaiset haasteet/sairaudet

BUSINESS MODEL CANVAS UUESTA NUORTEN TYÖLLISTYMISEN TUEN PALVELUSTA

BUSINESS MODEL CANVAS: NUORTEN TYÖLLISTÄMISEN TUKI -PALVELU

KUMPPANIT Kunnat, Te-palvelut -Asiakasnuoret yrityksen palveluiden piiriin	YDINTOIMINNOT Nuorten työllistymisen tuki -Työnvälitys nuorille -Tukkipalvelut nuorelle ja työnantajalle -Uusien työmahdollisuuksien luominen	ARVOLUPAUS -Mahdollisimman monelle nuorelle sopiva työ -Nuorten työsuhteet pysyviä -Tehokas apu nuorisotyöttömyyteen -Palkallisen haastavassa työmarkkina-asemassa olevan nuorison palkkaaminen ja sen tuoma lisäarvo yrityksille	ASIAKASRUHDE Nuoret -Yhteiskehittäminen -Pysyvyys -Luottamus -Tehokkuus Yhteistyökumppanit -Luotettavuus -Tehokkuus	ASIAKASRYHMÄT -Kunta -Te-palvelut -Muut nuorten työllistämistä harjoittavat tahot -Työllistettävät nuoret
Uusyrittäjäkeskukset -Uusien yritysten perustaminen Yritykset -Työllistävät nuoria -Nuorten ”sponsorointi”	RESURSSIT -Palkattuna projektipääilikkö + 2 ohjaustyötä tekevää -Hankekumppanina/Tausta-organisaationa: kunta/te-toimisto/muu toimija	-Yhteiskunnan suhtautuminen vaikeasti työllistyviin nuoriin muuttuu	KANAavat -Suora kontakti nuorten työllistymistä edistäviin palveluihin -SOME-markkinointi -Rekrytointitapahtumat ja -kanavat	
KULURAKENNE -Henkilöstökulut -Hallinnolliset kulut -Markkinointikulut -Yritysten perustamiskulut		TULOVIIRAT	-Yritysyhteistyö – sponsorointi nuorten palkkakuluissa -Ulkopuolinen rahoitus – projektin kulut -Mahdollinen tuntiperusteinen laskutus ohjaustyöstä –projektin kulut -Uusien yritysten liikevaihto – nuorten palkkakulut	